

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyriľometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní humanitární a sociální práce

Bc. Adéla Šimáková

Rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Hana Šlechtová, Ph.D.

2016

(Zadání vysokoškolské kvalifikační práce)

Anotace

Tématem diplomové práce je analýza rodinného života v kontextu imigrace do České republiky. Hlavním cílem diplomové práce je popsat a analyzovat rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky z pohledu rodičů. Pro výzkumnou část byl zvolen kvalitativní výzkum, ve kterém formou případových studií popisují a analyzují rodinný život imigrantek v České republice pocházejících ze zemí mimo Evropskou unii. Rodinný život imigrantek se nesoustřeďuje pouze na území České republiky, nýbrž i na zemi původu a udržování kontaktu nebo zpevňování mezigeneračních pout.

Klíčová slova: migrace, imigranti, rodinný život, Česká republika

Annotation

The diploma thesis deals with the analysis of family life in the context of immigration to the Czech Republic. The main objective of this thesis is to describe and analyze the family life of migrants and asylum seekers in the Czech Republic from the perspective of parents. The research part was chosen qualitative research, in which the form of case studies describe and analyze immigrant family life in the Czech Republic from countries outside the European Union. Family life of immigrants does not focus only on the territory of the Czech Republic, but also to the country of origin and maintaining contact or strengthening intergenerational bonds.

Keywords: migration, immigrants, family life, Czech republic

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 15. duben 2016

.....

podpis studentky

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce, Mgr. Haně Šlechtové, Ph.D., za milý a vstřícný přístup při vedení diplomové práce, ochotu, užitečné připomínky a cenné rady.

Ráda bych také poděkovala vybraným imigrantkám za jejich ochotu a čas při realizaci výzkumné části diplomové práce.

Poděkování patří rovněž mé rodině za podporu během celého mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 RODINA V SOUVISLOSTECH IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY	11
1.1 Fenomén migrace	11
1.1.1 Základní vymezení pojmů	11
1.1.2 Kategorizace migrace	13
1.1.3 Oblast integrace cizinců.....	15
1.1.4 Feminizace migrace	17
1.1.5 Historický vývoj migrace v České republice po roce 1989	19
1.2 Migrační a azylová politika České republiky a imigranti v České republice ..	21
1.3 Úloha sociální práce v procesu migrace.....	25
1.3.1 Oblast poradenství	27
1.3.2 Sociální práce s migranty na území Olomouckého kraje	28
1.4 Dopady migrace na rodinu	29
1.4.1 Dopady migrace na potomky	30
1.4.2 Dopady migrace na manželství.....	34
1.4.3 Dopady migrace na rodiče	35
1.4.4 Dopady migrace na rodinné soužití	36
2 METODOLOGIE VÝZKUMU A ETICKÉ SOUVISLOSTI	39
2.1 Cíl výzkumu	40
2.2 Metoda sběru dat.....	40
2.3 Výběr a charakteristika výzkumného souboru.....	40
2.4 Metody zpracování dat.....	41
2.5 Etická pravidla výzkumu.....	43
3 IRYNA A JEJÍ RODINNÝ ŽIVOT V KONTEXTU IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY.....	44
3.1 Spokojenost v rodině na Ukrajině a možnost ročního výjezdu do ČR za praxí v oboru.....	44
3.2 Nepřítomnost dcery v zemi původu	45
3.3 Právý domov v zemi původu.....	45
3.4 Posilování mezigeneračních pout.....	46
3.5 Manžel jako opora.....	47
3.6 Možnosti dcery do budoucna	47

3.7	Integrační bariéry	48
3.8	Pomoc na Ukrajině	49
3.9	Přijetí Českou republikou	49
3.10	Sloučení rodiny	50
4	OLGA A JEJÍ RODINNÝ ŽIVOT V KONTEXTU IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY	51
4.1	Rodina v zemi původu	51
4.2	Odloučení	52
4.3	„Kdo chce komunikovat, ten může komunikovat“	52
4.4	Návštěva zemí původu	53
4.5	Komunikace s manželem Olgy	54
4.6	Jazyková bariéra	54
4.7	Vztah babičky a vnučky	55
4.8	Rodina v České republice	55
4.9	Otázka zaměstnání	57
4.10	Finanční podpora rodiny v Bělorusku	57
4.11	Česká republika jako nový domov	58
5	NINA A JEJÍ RODINNÝ ŽIVOT V KONTEXTU IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY	59
5.1	Imigrantkou proti své vůli	59
5.2	Udržování kontaktu se zemí původu	60
5.3	Rodina a přátelé v České republice	60
5.4	„Práce je, ale pro koho“	61
5.5	Zdokonalení češtiny	62
5.6	Remitence	62
5.7	Snaha o sloučení rodiny	63
5.8	Setrvání v České republice	63
6	SOUHRNNÉ VYHODNOCENÍ PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ	65
	ZÁVĚR	68
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ	75
	SEZNAM GRAFŮ	76
	SEZNAM TABULEK	77

ÚVOD

Migrace je přirozenou součástí lidského života a jedná se o fenomén napříč celým světem. V České republice, dříve Československu, se s imigračním fenoménem setkáváme až po roce 1989, kdy se území České republiky stalo cílovou destinací nejenom občanů jiných států, ale také českých občanů, již v minulosti emigrovali do ciziny.

Příčiny migrace mohou být různé, stejně tak její širokospektrální dopady. Ve své diplomové práci se na tyto dopady zaměřuji, konkrétně na dopady ovlivňující rodinu a rodinné soužití. Hlavním cílem diplomové práce je popsat a analyzovat rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky z pohledu rodičů.

Diplomová práce je realizovaná na žádost Charity Olomouc s možností využití zjištěných dat pro sociální praxi. Dle zjištěných dat je tak možné s rodinou efektivně pracovat a podávat adekvátní formy pomoci, jež mohou podpořit rodinu, rodinné vazby a síť. Sociální pracovník tak může pomoc zacílit na určitou oblast dopadů migrace a předcházet tak negativnímu působení, například v případě absence jednoho, popř. obou, z rodičů.

Sociální práce s cizinci je v současné době považována za čím dále potřebnější z důvodu neustále se zvyšujícího počtu migrujících osob. Práce s klienty pocházejících z jiných zemí je nejen výjimečná, ale je rovněž hodnocena jako taková pomáhající profese, která je ohrožena vyhořením pracovníka v důsledku bezvýhodnosti situace klienta nebo traumatickými dopady na zdraví klienta. Sociální pracovník zaujímá mnoho rolí v systému pomoci přistěhovalcům, včetně snahy podpořit jejich integraci do společnosti. To s sebou přináší různá rizika, neboť aktivity potřebné pro integraci nebývají mnohdy dostupné klientovým možnostem.

Otázkou migrace se v české literatuře nejvíce zabývá Dušan Drbohlav, popřípadě Andrea Baršová a Pavel Barša, na oblast rodinného života migrantů se soustřeďuje Olga Nešporová. Dostupná literatura opomíjí individuálnost každého životního příběhu, proto výstup z této diplomové práce tak může doplnit současná zjištění o rodinném životě přistěhovalců na území České republiky nebo podat nové informace ohledně vnímání života na území České republiky.

Hlavním cílem diplomové práce je popsat a analyzovat rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky z pohledu rodičů. Hlavní metodou pro dosažení cíle jsou případové studie imigrantek žijící na území České republiky, které formou rozhovorů vypovídají o svém rodinném životě.

Konceptuální část sebou přináší základní charakterizaci migrace, zabývá se rovněž oblastí migrační a azylové politiky České republiky, migračním vývojem České republiky se zaměřením na období po roce 1989, prostor je rovněž věnován fenoménu feminizaci migrace popř. otázce integrace. Další hlavní kapitolou je úloha sociální práce v procesu migrace včetně konkrétních možností pomoci na území Olomouckého kraje. Poslední oblastí zájmu konceptuální části jsou konkrétní dopady migrace, které s sebou může migrace nést s aplikací na rodinné členy a rodinné soužití.

Výzkumný soubor tvoří ženy migrantky žijící na území České republiky, pocházející původně ze zemí mimo Evropskou unii, kde je nižší sociální úroveň a které jsou ekonomicky chudší. Původně toto zúžení na ženy imigrantky nebylo plánováno, bohužel se mi v rámci výzkumného souboru nepodařilo sehnat muž s uznaným statutem azylanta, čímž jsem výzkumnou část soustředila pouze na ženy, imigrantky. Vzhledem k odlišné roli muže a ženy v rodině by stálo za to věnovat jiný výzkum naopak mužům.

Hlavním kritériem výběru žen imigrantek není pouze země původu, ale také rodičovství, díky kterému jsou reflektovány dopady migrace na potomstvo. Empirická část práce tvořena třemi případovými studii, které popisují rodinný život migrantek na území České republiky. Kazuistiky se vyznačují odlišností zemí původu, konkrétně se jedná o stát Ukrajina, Bělorusko a Bosna. Výzkum zahrnuje dopady jak na přítomnou rodinu v České republice, tak i rodinu v zemi původu.

Téma diplomové práce jsem si zvolila na základě svého dlouhodobého zájmu o tuto problematiku ve snaze dalšího prohloubení již nabytých znalostí využitelných v rámci budoucího uplatnění v této oblasti. V rámci své tříměsíční stáže v Římě jsem měla možnost spolupracovat s mezinárodní organizací A.N.F.E., která se na podporu rodiny v procesu migrace zaměřuje. Díky této spolupráci jsem načerpala mnoho informací v oblasti migrace, měla jsem možnost spolupracovat s Velvyslanectvím České republiky v Římě a také s asociací Praga, která sdružuje české občany na území hlavního města Itálie, Říma.

Ve spolupráci s Charitou Olomouc a jejím požadavkům v rámci využitelnosti v sociální praxi, jsem se zaměřila na oblast rodiny a migrace.

Závěrem diplomové práce není podat reprezentativní obraz dopadů migrace na rodinu, avšak problematiku migrace a jejích dopadů na rodinu nastínit.

1 RODINA V SOUVISLOSTECH IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY

Tato kapitola má za úkol přiblížit a objasnit celkový kontext migrace s ohledem na souvislosti migrace a rodiny žijící na území České republiky.

První podkapitola formuluje základní vymezení pojmů včetně její kategorizace, vyjadřuje se k oblasti integrace cizinců, vysvětluje feminizaci migrace a stručně uvádí migrační vývoj v České republice po roce 1989.

V následující podkapitole rovněž můžeme nalézt popis migrační a azylové politiky České republiky s náhledem do statistických dat týkající se migrace a azylu na území České republiky.

Další klíčová podkapitola je propojení migrace se sociální prací s konkrétními oblastmi práce s migranty na území Olomouckého kraje.

Poslední kapitola pojednává o propojení migrace a rodiny s hlavním důrazem na dopady migrace na jednotlivé rodinné členy a rodinný život.

1.1 Fenomén migrace

Massey a kolektiv (1998:17) uvádí, že v současné době není k dispozici jedna ucelená teorie, která by vysvětlovala migraci jako takovou, včetně příčin či důsledků, které by bylo možno aplikovat globálně. Při studiu migrace je nutné využití multidisciplinárních zdrojů, jenž mohou poskytnout a dokreslit adekvátní rámec fenoménu migrace.

1.1.1 Základní vymezení pojmů

Současná literatura pracuje s širokým výčtem terminologie, která se může měnit dle tradice vybrané země. Česká republika nejčastěji pracuje s pojmem cizinec, v krajním případě imigrant. Americká literatura naopak častěji používá termín *immigrant*, přistěhovalec (Baršová, Barša, 2005: 9). Pojmy jsou v diplomové práci užívány střídavě, mající stejný význam.

Jako klíčové shledávám vymezení pojmů migrace a migrant. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) pracuje s pojmem migrace jako pohybem jedinců či osob za hranice

státu (IOM, 2011). IOM rovněž uvádí, že migrace zahrnuje veškerý pohyb bez ohledu na jeho délku či příčiny a zahrnuje do své definice migrace také uprchlíky, vnitřně vysídlené osoby, popřípadě osoby stěhující se z rodinných důvodů. Ministerstvo vnitra České republiky na svých webových stránkách pracuje s vymezením migrace jako „přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje“ (MVCR, 2015). Matoušek (2008: 102) vymezuje migraci rovněž jako přesun osob z jedné oblasti do druhé, buď v rámci jednoho státu, nebo za hranice státu, popř. mezikontinentálně. Portál Migrace online přichází s jednodušší definicí migrace a to jako „přesun jednotlivců či skupin osob v prostoru“ (MIGRACE ONLINE, 2015), portál Demografie definuje migraci jako „změnu trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, zpravidla obce“ (DEMOGRAFIE INFO, 2014). Akademický slovník rozvojových studií na migraci pohlíží z pěti rovin a to „prostorové, časové, motivační, početní a dobrovolnosti“ (Dušková a kolektiv 2011: 154).

Organizace spojených národů (UN) definuje migranta jako osobu, jenž pobývá na území jiného státu déle než jeden rok, bez ohledu na příčiny opuštění země původu. Do své definice nezahrnuje osoby cestující. UN rovněž dělí migranty na jednotlivé typy (IOM, 2011):¹

- *Ekonomičtí migranti* jsou charakterizováni pro zvyšování životní úrovně.
- *Legální migranti* se vyznačují legálním vstupem na území hostitelského státu.
- Pro *nelegální migranty* je typická nedostatečná dokumentace ke vstupu a pobytu na území hostitelského státu. Dochází tak k nepovolenému stupu na území, absence víza či zaměstnání bez patřičných náležitostí.
- *Kvalifikovaní migranti* jsou na území státu zaměstnání na základě zkušeností
- *Dočasní kvalifikovaní migranti* jsou na území hostitelské země zaměstnání na dobu určitou, často úkolově ohraničenou.

Matoušek (2008: 102) doplňuje, že migrace může být rozlišena na imigraci a emigraci, tedy přistěhovalectví a vystěhovalectví. Oxfordský slovník pracuje s pojmem imigrace jako trvalý pobyt na území jiného státu (OXFORD DICTIONARY, 2016).

¹ Zahraniční literatura často pracuje s pojmy jako economic migrant, documented migrant, irregular migrant, skilled migrant a temporary migrant worker (UN In: IOM, 2011)

Jelikož se v diplomové práci zabýváme rovněž azylanty na území České republiky, je třeba vymezit pojmy jako azyl a azylant. Ministerstvo vnitra České republiky uvádí následující definici azylu: „*ochranný pobyt, který stát poskytuje státnímu příslušníku třetí země nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním zpravidla z důvodů politických*“ (MVCR, 2015) s tím, že azylant je tedy osoba, které byl ochranný pobyt udělen. Pro ubytování žadatelů o azyl zřizuje Ministerstvo vnitra České republiky Azylová střediska.

Často se setkáváme se zaměňováním výrazů migrace a uprchlictví. Obecně lze říci, že migrant opouští zemi dobrovolně, kdežto uprchlík je nucen zemi opustit z důvodů opodstatněného strachu z pronásledování. Azylant je osoba, která pobírá ochranu hostitelského státu, které bylo prokázáno možné pronásledování z důvodu rasy, náboženství, politických názorů aj. (IOM,2011). Podmínky udělení či zamítnutí azylu vymezuje zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, viz následující kapitola. Azylant má stejná práva a povinnosti jako občan daného hostitelského státu, výjimku tvoří volební právo a povinnosti podílet se na obraně státu. (Günterová In: Matoušek, 2010:337).

V souvislosti s kapitolou, jež pojednává o migrační a azylové politice České republiky je třeba definovat pojem doplňková ochrana. Ministerstvo vnitra České republiky, konkrétně Odbor azylové a migrační politiky, definuje doplňkovou ochranu jako nižší formu mezinárodní ochrany, které nesplňují podmínky pro udělení azylu, avšak je zde prokázána určitá forma nebezpečí. Doplňková ochrana je v České republice udělována od roku 2006 na dobu určitou na jeden rok s tím, že se ochrana může prodloužit dle potřeby. (MVCR, MIGRACE ONLINE).

Posledním pojmem, který shledávám jak důležitý a má jistě své opodstatnění, je mobilita. Mobilita je Slovníkem cizích slov (ABZ slovník cizích slov, 2006) definována jako schopnost se přemísťovat, být mobilní. Od migrace se tedy odlišuje, často je možné v literatuře shledat záměnu těchto pojmů a jejich synonymní užívání.

1.1.2 Kategorizace migrace

Při posuzování o jaký konkrétní typ migrace se jedná je nutné každý případ posuzovat individuálně, neboť i zdánlivě dobrovolná migrace může obsahovat aspekty nedobrovolnosti.

Matoušek (2008: 102) v rámci Slovníku sociální práce rozděluje migraci na vnitrostátní a mezinárodní. Dále také rozlišuje migraci na dobrovolnou a nucenou. Dobrovolná migrace je podle Matouška charakterizovaná vlastním rozhodnutím migrovat, kdežto nucená migrace lze spatřit ve vyhošťování, popř. evakuaci. Se stejným klíčovým vymezením pracuje rovněž Janků (2008 In: Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008), který migraci dělí na dobrovolnou a nucenou. Na základě tohoto dělení je nutné ovšem podotknout, že se jedná o pojmy úzce propojené a nelze jasně určit pouze jeden z uvedených typů (UNFPA, 2006 In: Stojanov, Novosák, 2008:51). Kolikrát je dobrovolná migrace ovlivněna dalšími faktory související například s rodinou, nejčastěji se jedná o péči o děti či finanční zabezpečení rodiny (Viznerová, 2008).

Russel King (2008:8-10) v rámci Atlasu lidské migrace dělí migraci dle délky pobytu v hostitelské zemi na trvalou a dočasnou. O dočasnou migraci se jedná, pokud přetrvává zájem migranta o návrat do země původu, trvalá migrace je charakteristická pro svůj úmysl v hostitelské zemi zůstat.

Henig (2007: 3-4) dělí migraci podle následujících kritérií:

- Dle lokalizace
 - Mezinárodní migrace: pohyb mezi státy
 - Vnitrostátní migrace: pohyb uvnitř státu
- Dle příčiny
 - Dobrovolná migrace: na základě dobrovolného rozhodnutí
 - Nedobrovolná migrace: na základě vnějších podmínek
- Dle délky trvání
 - Permanentní migrace: dlouhodobý charakter
 - Dočasná migrace: časově omezeno

IOM (2014) uvádí, že nejčastějším důvodem migrace rodin, případně jejich členů, zůstává primárně socioekonomické faktory. Mezi hlavně konkrétní důvody patří hledání lepšího pracovního uplatnění, které ve svém důsledku může zabezpečit obživu, bydlení, zdravotní péči či vzdělání jednotlivých rodinných členů. IOM také upozorňuje, že pokud budeme příčiny migrace zkoumat hlouběji, můžeme nalézt pestré spektrum příčin migrujících osob, přes opětovné setkání s rodinnými členy, sňatky s cizinci, až po snahu opustit zemi z důvodu přírodních katastrof. Pokud se zaměříme konkrétně na příčiny migrace rodin, můžeme bezpochyby uvést rovněž citové motivy (Horáková, 2014:5).

Legrain (2009, s. 56) obecně definuje příčiny migrace jako snahu o zlepšení životní situace.

V souvislosti s příčinami migrace literatura často pracuje s pojmy jako push/pull factors² a také pracuje s motivací, popřípadě cíli migrujících osob. Svě místo mají i síly sociálního a hospodářského charakteru. (Migrace a rozvoj, 2011:17)

Reuveny (2005:4) zdůrazňuje ekonomické a sociálně-politické push faktory a uvádí konkrétní příklady jako nezaměstnanost, platové podmínky, ale také válku či hospodářský pokles. Ekonomické a sociálně-politické pull faktory jsou tedy lepší pracovní podmínky, možnosti zaměstnání, znovusjednocení rodinných členů a také vize míru či rozvinutost cílové země oproti země původu.

Baršová a Barša (2005: 8) také přicházejí s pojmem transmigrace, kterou autoři definují jako označení osob, které se nechystají cílovou zemi původu opustit, ani se v ní integrovat. Nacházejí se tak v prostoru mezi těmito dvěma rovinami.

1.1.3 Oblast integrace cizinců

Oblast integrace shledávám jak podstatnou subkapitulu, která může ovlivnit migrační procesy cizinců na území České republiky a ovlivnit tak jejich, nejen rodinný, život.

Integrace definujeme jako „*oboustranný proces začleňování do struktur a života společnosti hostitelské země, na kterém se aktivně podílí jak příchozí, tak zástupci/kyně české majority. Součástí procesu integrace je znalost českého jazyka, orientace a informovanost o podmínkách života v nové zemi, ekonomická integrace.., sociální integrace.., politická a občanská integrace.. a integrace kulturní*“. Integrace osob bývá podmínkami hostitelské země ovlivněna, například integrace probíhá snáze, když je migrující osoba je napojena na sociální síť s dalšími členy, jenž na území hostitelské země pobývají delší dobu (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008: 2).

Způsoby integrace osob jsou ve větší míře vymezeny státní politikou hostitelské země. Státní integrační politika České republiky je vymezena v Koncepci integrace cizinců platná od roku 2005, aktualizovaná forma platná o rok později. Zde jsou vymezeny práva a povinnosti cizinců, žijící na území České republiky legálně nejméně jeden rok, občané Evropské unie jsou z Koncepce integrace cizinců vyňati. V roce 2005 vytyčilo Ministerstvo vnitra České republiky body, které vedou k úspěšné integraci:

² Push/pull factors: podpora k emigraci v zemi původu/podpora k imigraci v cílové zemi

- Znalost jazyka hostitelské země
- Ekonomická aktivita v hostitelské zemi
- Orientace cizince v hostitelské zemi
- Vztahy s občany hostitelské země

Na tvorbě Konceptce integrace cizinců se podílí vedle Ministerstva vnitra i další ministerstva včetně dalších subjektů, jako krajů, měst a nevládních neziskových organizací (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008).

Integrace se odvíjí od různých faktorů, jako například ekonomické situace přijímací země, přístup k imigrantům či případná diskriminace členů migrující rodiny (IOM,2014). Úspěšnost integrace se odvíjí také od kvality sociálních sítí v hostující zemi (Horáková, 2014:4). Horáková (2014:4) dodává, že integrace dětí probíhá snáze díky kontaktům s vrstevníky v procesu vzdělávání.

Otázka zní, kdy můžeme hodnotit integrační proces jako úspěšný? Günterová (In: Matoušek, 2010: 334) považuje jako úspěšnou integraci takovou situaci, kdy cizinec disponuje vlastním bydlením, je uplatněn na trhu práce, umí jazyk daného státu a má povědomí o státu, ve kterém se nachází. Těžko můžeme uvést ověřené kroky pro úspěšnou integraci a přijít s indikátory, kterou integraci měří a hodnotí. Můžeme ovšem nalézt osvědčené postupy, které jsou ne vždy aplikovatelné v jiném kulturním prostředí. Obecně lze říci, že pro co nejlepší integraci přistěhovalců je třeba usnadnit jim přístup k takovým službám, které jim v konečné fázi pomůžou dosáhnout uspokojivé postavení v různých oblastech lidského života. Součástí je také odstraňování překážek, které mohou migrantům či migrantkám znesnadnit přístup například ke vzdělání, zaměstnání, bydlení a podobně. (Sociální práce, 2007)

Když se ohlédneme za integrační koncepcí v mezinárodním měřítku, tak Baršová a Barša, (2005: 147-148) uvádí, že Evropská unie se obecně snaží o sjednocení evropské integrační politiky, aby došlo k zajištění práv a povinností, které mají na území členských států. Pokud cizinci na území pobývají dlouhodobě a mají uděleno povolení k pobytu, mohou participovat na společenském životě stejnou měrou jako ostatní členové majority. Příslušníci cizího státu mohou zažádat o státní občanství dané země po pětiletém pobytu na jeho území. Též autoři (2005) doplňují, že následné aplikování vytyčených integračních cílů na evropské úrovni je výhradně v kompetenci jednotlivých států.

Důležitým aspektem pro úspěšnou integraci na území přijímacího státu je bezpochyby znalost místního jazyka, která je rovněž prioritní v rámci Koncepce integrace cizinců. Migranti mohou využít jazykové kurzy například díky službám neziskových organizací orientujících se na podporu cizinců na území hostitelského státu. Problém nastává tehdy, kdy migrant vidí svůj pobyt v hostitelské zemi jako krátkodobý, dočasný, tudíž není dostatečně motivován naučit se jazyk země, ve které pobývá. Tato osoba je mnohdy izolovaná s naprostou závislostí na zprostředkování jakékoliv služby. Ne vždy jsou cizinci motivováni k navštěvování jazykových kurzů, hlavně z důvodu pracovní vytíženosti, to by ovšem mohly změnit přísnější podmínky při udělování povolení k trvalému pobytu.

Jako pozitivní se jeví dostatečná sociální síť v hostující zemi z řad rodiny, které migrující osobu doprovázejí procesem migrace a zajišťují podporu v různých oblastech integrace (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008).

Horáková (2014:4-5) uvádí, že cílem integrace by mělo být opětovné nalezení funkčnosti rodiny a zapojení jednotlivých členů do společenského života v cílové hostující zemi.

Multikulturní centra jsou rovněž hojně využívanou službou v oblasti integrace. Centrum podpory cizinců uvádí, že hlavní přínos multikulturních centrech je sblížení se s českou kulturou a naopak poznat tu cizokrajnou kulturu. (www.procizince.cz)

Integrační koncepce z roku 2005 (viz výše) uvádí, že jednou z podmínek úspěšné integrace je znalost jazyka, v našem případě českého. Cizinci mohou pro studium češtiny využívat hustou síť center, která tyto kurzy poskytují. Níže uvádím místa, na která se mohou přistěhovalci obracet případně zájmu o tuto službu.

V případě informací ohledně vzdělání, zaměstnání, bydlení aj. mohou cizinci využít síť poradenských center organizací, které se zabývají prací s cizinci.

1.1.4 Feminizace migrace

Už dávno neplatí, že migrace osob je výsada pouze mužů, v posledních letech narůstá rovněž počet žen migrující za hranice země původu (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008:2). Muži patřili mezi hlavní migrující rodinné členy do roku 1980, statistika z roku 2013 však již uvádí, že až ve 48 % se jedná o ženy, migrantky (Benjamin, Turpin,

2008). Tento fenomén s sebou nese svá specifická rizika a dopady v jednotlivých oblastech:

- Změna rolí v rodině
- Care drain

Zvyšuje se poptávka po výkonu čistě ženských profesích, čímž je žena nucena opustit zemi původu a migrovat za prací také z důvodu nedostatečné poptávky po pracovní síle v zemi původu. To může vyústit k široké škále negativních dopadů – přes nekompatibilní změnu rolí v rodině, rozvodů nebo bezdětnosti. Pozitivními dopady je lepší přístup ke vzdělání nebo zkušenostem. (Stojanov, Novosák, 2008:51)

V souvislosti s odlivem žen za prací a proměnou rolí v rodinách se můžeme setkat s pojmem *care drain*. Ve volném překladu se jedná o odliv péče, která je typická pro ženy, čímž tyto najdou uplatnění v zahraničí jako pečovatelky, chůvy či hospodyně. (Benjamin, Turpin, 2008)

Víznerová (In: Krchová, Viznerová, Kutálková 2008) ovšem doplňuje, že může dojít k situacím, které mohou donutit migrující ženu k trvalému usazení v hostující zemi. Konkrétně se může jednat o narození dítěte v hostující zemi nebo sňatek s občanem příslušné země.

Krchová, Viznerová a Kutálková (2008) doplňují, že se v současné době rok od roku zvyšuje počet žen migrující za prací, často ale nelze zkombinovat zaměstnání a péči o potomky. Ženy jsou tak vystaveny dvojí zátěži. Rodičovství tak bývá jednou z palčivých oblastí migrujících žen, které přizpůsobují rodičovství podmínkám, ve kterých se nachází. Je nutné zdůraznit, že rodičovství zohledňují, když migraci zvažují, když mají v plánu se integrovat do hostitelské země, návratu do země původu, popřípadě trvalý pobyt na území hostitelské země. (Víznerová, 2008) Dá se tedy říct, že rodičovství je jedním z důvodů migrace, konkrétně zabezpečení rodiny může vést k pracovní migraci do zahraničí. Jako další příčinu migrace můžeme uvést sloučení rodiny nebo migrace všech členů rodiny současně.

Negativním dopadem migrace na rodičovství žen je neslučitelnost pracovní a rodičovské role. O to hůře pokud z důvodu absence sociálních sítí a pomoci v péči o potomky dalšími členy rodiny. (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008)

Odloučení matky od dětí, migrující za prací, je velmi náročná situace pro celou rodinu. Rodinné vazby, generové i rodinné role přicházejí k újmě. Důvod, proč děti nedoprovázejí matku do země původu, je prostý. Mnohdy se jedná o náročnou administrativu ze strany hostující země nebo vysoké náklady pro život celé rodiny v cílové zemi (Víznerová, 2008).

Ne vždy dokáže otec úspěšně saturovat matčinu nepřítomnost v rodině v případě její emigrace, čímž může docházet u dítěte k pocitům osamělosti nebo čelit výrazné stresové zátěži (IOM, 2014).

1.1.5 Historický vývoj migrace v České republice po roce 1989

Migrace jako taková je brána jako součást lidstva od nepaměti, není třeba zdůrazňovat, že i stěhování národů koncem starověku je považováno jako migrace obyvatelstva. Tato kapitola vymezuje migrační toky napříč Českou republikou po roce 1989.

Migrační tendence byly během komunistického režimu značně potlačovány a po otevření hranic se jednalo primárně o pracovní migraci nebo migraci ze studijních důvodů (Nešpor, Nešporová, 2007:24). Česká republika se stala po roce 1989 cílovou destinací imigračních toků. Když se v roce 1990 otevřely hranice, Česká republika zaznamenala akceleraci ekonomického rozvoje. (Drbohlav, 2009)

Opomineme-li přistěhovalce ze Slovenské republiky, podíl imigrantů do České republiky začíná zvyšovat v 80. letech 20. století, která je z převážné části složená z občanů Ukrajiny a Vietnamu jdoucí do České republiky za prací, tj. pracovní migranti a z části také migraci zacílenou na sloučení rodiny (kol.autorů In: Bernard, Mikešová, 2014: 522-523).

Počátek devadesátých let byl ve znamení nelegální migrace, Česká republika se tak stala jednou ze zemí, která chránila západní a severní část Evropy před migračními proudy. Česká republika se tak stala tranzitní zemí, jakousi mezistanicí, pro cizince převážně afrických a arabských zemí mířící na sever Evropy. (Bade, 2004: 379-389)

Po roce 1989 do České republiky přicházeli jak občané zemí Evropské unie, tak občané USA či Kanady. Imigranti tvořili velkou část tehdejší populace, čímž přispěly migrační

toky jak individuální popřípadě migrace celých rodin. Nešpor a Nešporová (2007:24-25) rozdělují migrační toky na území České republiky následovně:

- Migrační tok ze Slovenska po rozpadu Československa,
- Zpětná migrace Čechů ze zahraničí,³
- Migrace jednotlivců z rozvojových zemí,
- Migrace ze Západu,
- Migrace řízené státem v souvislosti s odlivem mozků.

Pokud se ohlédneme za imigrací do České republiky občanů Slovenské republiky, na základě společně historie, včetně příbuznosti jazyků, byla integrace do české společnosti snadná, neboť nebyli považováni za klasické cizince. Obdobnou pozici ke snadné integraci měli již výše zmínění čeští reemigranti, kteří opustili území České republiky v době komunismu.

Tollarová (2006: 31-32) uvádí, že poslední snahy o regulaci a kontrolu migračního toku padly se vstupem České republiky do Evropské Unie, což mělo za následek snadnější podmínky pro pobyt na českém území. Günterová (In: Matoušek, 2010:335) doplňuje, že tehdejší legislativa byla v otázkách uprchlictví a azylové politiky upravena skutečně až po roce 1989.

Se vstupem do Evropské unie byla česká legislativa a legislativa všech členských zemí EU nucena přijmout směrnice týkající se společných podmínek pro udělování azylu na území členských států (Günterová In: Matoušek, 2010:337).

Drbohlav (2010 In: Migrace a rozvoj, 2011) uvádí, že Česká republika v letech 2008-2010 zaznamenala pokles počtu cizinců, avšak procentuální hranice cizinců i nadále zůstala na 4%.

Současná migrační a azylová politika České republiky včetně základních informací týkající se cizinců na území státu, jsou upraveny v následující kapitole.

³Bade (2004:379-384) pracuje s pojmem remigrace

1.2 Migrační a azylová politika České republiky a imigranti v České republice

Jaké podmínky či postavení mají imigranti na území státu, se odvíjí jednak od konkrétního legislativního rámce hostující země, ale také i samotné podobě migrace, která může životní podmínky migrujících osob značně ovlivnit.

Jak jsem již výše uváděla, po roce 1989 přichází nový fenomén a to příchod cizinců. Před rokem 1989 nebyly imigrační toky příliš patrné z důvodu střežení hranic, politika tehdy tyto tendence nijak neupravovala. V roce 1960 byla Ústavou upravena azylová politika, která poskytovala azyl uprchlíkům splňující určité podmínky pro jeho udělení. (Barša, Baršová, 2005). Haišman, Trombík (1998:43-47) uvádí, že azylová politika se musela podrobit velké řadě změn, neboť se celkové imigrační tendence objevily nečekaně a systém na příjem cizinců na své území nebyl připravený. Upravily se podmínky pro udělení a rok od roku se hranice udělených azylů snižovala.

Do roku 1989 byly tendence spíše emigrační než imigrační. Po roce 1989 a začlenění demokratických principů do správy začali na území Československa přicházet první žadatelé o azyl a v polovině roku 1990 byla přijata první žádost, do konce roku již bylo přijato více než jeden a půl tisíce žadatelů. Žadatelé o azyl pocházeli převážně s Rumunska, Afgánistánu či Iráku (Uherek, 2002).

Pro pochopení problematiky migrace a jejich dopadů je nutné znát legislativu dané hostitelské země (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008: 3-5). Nejvyšším orgánem spravující otázkou migrace a azylu je Odbor migrační a azylové politiky Ministerstva vnitra České republiky (Günterová In: Matoušek, 2010:336).

Primární pramen zabývající se problematikou cizinců žijících na území České republiky, vymezujících jejich práva a povinnosti jsou zákon č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dalším klíčovým pramenem je také zákon 325/1999 Sb. O azylu. Zákony podléhají časté novelizaci, proto je nutné jejich podobu neustále sledovat. Zákony vymezují tři typy pobytu: (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008: 3-5).

- Krátkodobý, tzv. přechodný,
- dlouhodobý pobyt,

- trvalý.

Odbor migrační a azylové politiky České republiky má lhůtu 90dnů na rozhodnutí o přiznání či zamítnutí azylu. Tato lhůta může být prodloužena, tudíž není žádnou výjimkou, když se proces přidělení azylu protáhne. (Günterová In: Matoušek, 2010:336). Tisková mluvčí UNHCR se sídlem v České republice, Marta Miklušáková, v roce 2007 uváděla, že průtahy v azylovém řízení mohou mít dopad na pozdější integraci ve společnosti. Standardní doba rozhodnutí pro udělení nebo neudělení azylu je dle zákona stanovena na 90 dní. Výjimečně může být prodloužena. (Sociální práce, 2007)

Migrační a integrační politika by měla být cíle na podporu ve sjednocování rodin, jenž byly narušeny v procesu migrace. Délka separace migrujícího člena rodiny od zbylých členů rodiny je klíčová pro funkčnost v budoucnu. Proces integrace by měl být podle Horákové bezpodmínečně začínat v počáteční fázi migrace v hostující zemi (Horáková, 2014:4).

Ministerstvo vnitra České republiky, konkrétně Odbor migrační a azylové politiky, uvádí, že v rámci Strategie migrační politiky České republiky je zajištěna adekvátní kapacita azylových center s možností flexibilní reakce v případě zvýšeného nárůstu žadatelů o azyl (jednání vlády 29. Července 2015, MVCR). Otázka uprchlictví je v rámci výše zmíněné strategie upraveno primárně na pomoc jiným státům, aby bylo zamezeno migračním tokům. Ve Strategii migrační politiky se Česká republika zavazuje tvorbou programů a projektů zacílené na cizince v oblasti legální migrace na území České republiky. Prioritou státu tak zůstává podpora legální migrace s cílem minimalizace nelegálního typu migrace.

Od roku 2011 Ministerstvo vnitra České republiky spravuje oblast povolování trvalého pobytu, dlouhodobého pobytu a udělování víz (MVCR,2015).

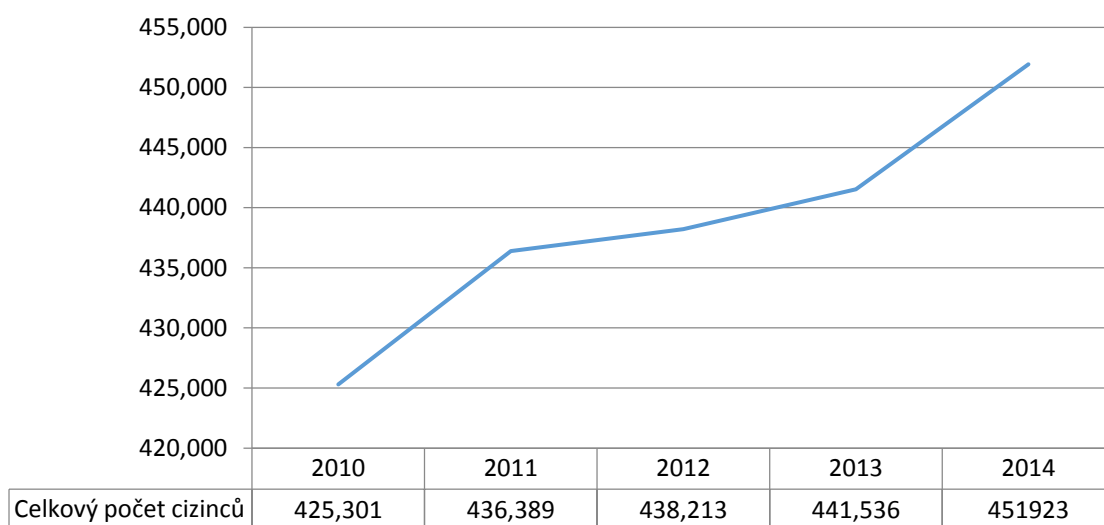
Co se počtu migrantů na území České republiky týče, dostupná data uvádějí neustále vzrůstající tendenci (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008: 2). K roku 2014 bylo na území České republiky evidováno celkem 1156 žadatelů o azyl. Odbor migrační a azylové politiky České republiky rovněž uvádí, že mezinárodní ochrana z velké části udělována občanům z Ukrajiny, Ruské federace nebo Běloruska (MVCR, 2014). Stejný

zdroj uvádí, že v roce 2015 bylo evidováno 1556 žádostí o azyl, který byl udělen nejčastěji udělen občanům Ukrajiny, Iráku nebo Kuby.

Na závěr bych ráda uvedla statistická data týkající se počtu migrantů a azylantů na území České republiky, které dotvářejí obraz osob, jenž utvářejí obraz imigrační struktury České republiky.

Co se situaci České republiky dle nejnovějších statistických údajů týče, tak v období od 1. Do 15. Února bylo na území České republiky podáno 78 žádostí o mezinárodní ochranu. Za rok 2014 bylo v České republice evidováno 451 923 cizinců, z toho 200 581 s přechodným a 251 342 s trvalým pobytem (www.mvcr.cz).

Následující graf zobrazuje počet cizinců na území České republiky s povoleným pobytem v letech 2010-2013, zahrnující dočasný i trvalý pobyt.

Graf 1 Počet cizinců s povoleným pobytem na území ČR v letech 2010-2013

(Zdroj:www.mvcr.cz)

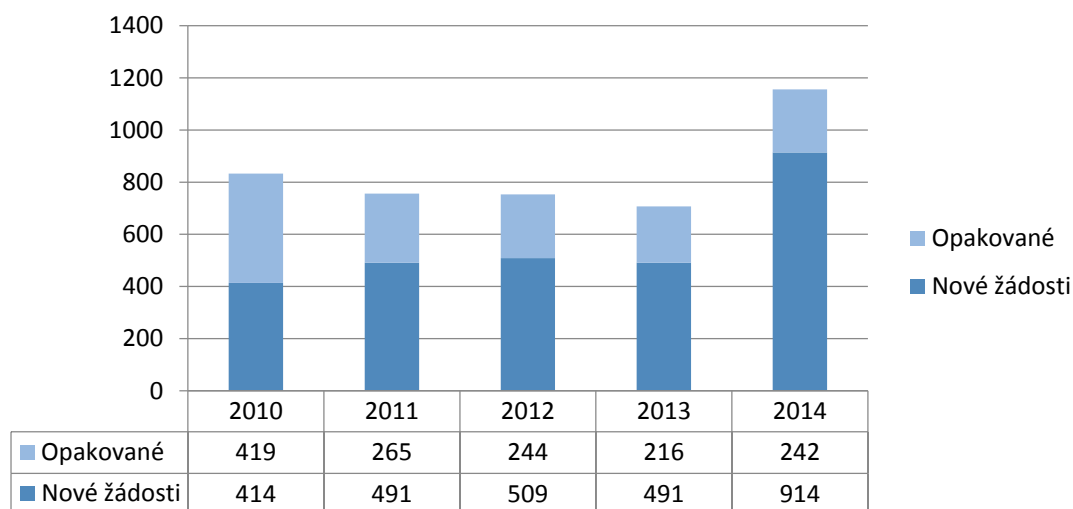
Výše uvedený graf vychází z dat Odboru migrační a azylové politiky Ministerstva vnitra České republiky. Z grafu je patrná vzrůstající tendence počtu cizinců na území České republiky s povoleným pobytem.

Rok	2010	2011	2012	2013	2014
Počet	833	756	753	707	1156

Tabulka 1 Počet žádostí o azyl v letech 2010-2014

(Zdroj:www.mvcr.cz)

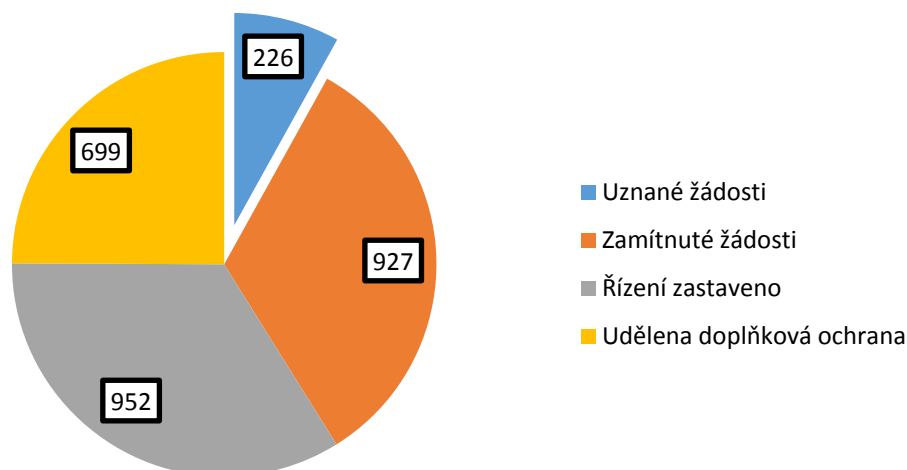
V letech 2010-2014 bylo podáno celkem 4 205 žádostí o azyl. Následující graf ukazuje, jaký byl v jednotlivých letech poměr opakovaných a nových žádostí.

Graf 2 Počet žádostí o azyl v letech 2010-2014

(Zdroj:www.mvcr.cz)

Převážná část žádostí o azyl je zamítnuta, osoby se mohou odvolat až k Nejvyššímu správnímu soudu, pokud ovšem bude žádost shledána jako neopodstatněná, osoby musí opustit území České republiky (Günterová In: Matoušek, 2010:336). V následujícím grafu je vyobrazena část uznaných žádostí o azyl v letech 2012 až 2014, což znamená, že za tři roky byl uznán nárok na azyl pouze v 8% přijatých žádostí.

Graf 3 Žádosti o azyl v letech 2012-2014

1.3 Úloha sociální práce v procesu migrace

Valtonen (2008:21-22) uvádí, že sociální práce s migranty se může soustřeďovat na různorodé oblasti pomoci. Lidskoprávní přístup je nejčastějším používaným přístupem v souvislosti s prací s migrujícími osobami. Lidskoprávní přístup je ve své podstatě takový, který je charakteristický pro svou nestrannost a základním pilířem je zde humanita. Sociální práce rovněž respektuje původní kulturu migrujících osob, proto je důležitý i šetrný etnický přístup, který je v těchto situacích nezbytný. Sociální pracovník by měl respektovat rovněž hodnoty a charakteristiky země, ze které osoby pocházejí. Své zastoupení má rovněž radikální přístup, mající za cíl sociální změnu společnosti a vytvoření takových podmínek, ve kterých se mohou migrující osoby dostatečně uplatňovat, či antiopresivní, který je důležitý pro migrující členy rodin z hlediska odstranění znevýhodnění. Cox a Pawar (2006: 30-32) na tematiku sociální práce s cizinci navazuje s tím, že dodržování lidských práv a ochrana uprchlíků či migrantů je stěžejní pro sociální práci a ukazuje propojenost sociální práci s lidsko-právní perspektivou. Ife (2001 In: Valtonen, 2008: 24-25) dále uvádí, že lidsko-právní přístup by měl být používán na denní bázi práce s klienty, ať už se jedná o oblast sociální práce či práva.

Problematika uprchlíků a migrantů je spojována právě s ochranou lidských práv. Nucená migrace, snaha uniknout válkám či jiným konfliktům může vyústit k snaze nalézt bezpečnější místo pro život, čímž může docházet k omezování lidských práv na

území jiného státu. UNHCR garantuje lidská práva a bezpečnost lidem, jež utíkají ze svých zemí původu z důvodu pronásledování nebo útisku. Valtonen (2008) rovněž zdůrazňuje ochranu občanských práv jako další palčivou oblast působení sociální práce s cizinci (Valtonen 2008: 23-25).

Sheafor, Horejsi a Horejsi rovněž kladou důraz na základní lidská práva a upozorňují, že s každým člověkem se má jednat s respektem, úctou a zajistit jim základní potřeby. Kothari (1999) doplňuje sociální práci o prvky rovnosti, nediskriminace, právo na účast s politickým životě či sebeurčení (In: Valtonen, 2008: 24-25).

Günterová (In: Matoušek, 2010:331-344) uvádí, že sociální práce s osobami, pocházející z území jiného státu, může být pro poskytování sociální práce značně omezující. Když pomíneme faktor stresu, možnou jazykovou bariéru a nutnou orientaci sociálního pracovníka v sociokulturním prostředí klienta, probíhá sociální práce podle stejných principů jako s každou jinou cílovou skupinou.

Je ovšem třeba brát v potaz, že vedle sociálních pracovníků působí celá další řada profesionálů, která se podílí na práci s cizinci, uprchlíky a azylanty (Günterová In: Matoušek, 2010:331-344).

Při poskytování sociální práce s migranty či azylanty je třeba mít na paměti, o jakou konkrétní skupinu se jedná a tím zvolit adekvátní metody práce s nimi. V případě sociální práce s migrující rodinou je třeba postupovat odlišně než práce s válečným uprchlíkem a žadatelem o azyl. (Günterová In: Matoušek, 2010:331-344).

Valtonen (2008:97-116) uvádí, že působnost sociální práce s přistěhovalci se může dít na třech úrovních, a to:

- *Makro úroveň* je charakteristická pro působení v širším spektru. Zabývá se primárně vytváření podmínek ve společnosti zaměřených na principu demokracie, spravedlnosti, bojuje rovněž s xenofobními tendencemi ve společnosti, včetně zasahování do legislativních záležitostí státu. To může probíhat formou besed či přednášek na školách, popřípadě široké veřejnosti (Sociální práce, 2007).
- *Mezo úroveň* sociální práce s přistěhovalci může působit v oblasti vytváření a působení v komunitách, jenž mohou následně využívat propojenost s oblastí zaměstnatelnosti, bydlení a vzdělávání potomků.

- *Mikro úroveň* je poté cílena na individuální práci s klientem, využívání možností klienta a mobilizací jeho sil.

Role sociálního pracovníka v práci s cizinci jsou podle Hayes a Humphries (2004:77-93) *advocate* a *negotiator*. Prakticky se tak jedná o doprovázení klienta v procesu azylové procedury, častokrát je sociální pracovník určitým prostředníkem v tomto procesu, kdy samotní klienti nemají dostatek důvěry k systému jako takovému. Hayes and Humphries (2004) rovněž doplňují a zdůrazňují, že bez sociálního pracovníka, by se klientům nedostalo potřebné péče.

Je třeba upozornit na slepé místo sociální práce s migranty, kterou tvoří nedostatečná síť kvalitní sociální a právní pomoci, která je poskytována zdarma a stává se mnohdy pro klienty nedostupnou (Sociální práce, 2007).

Sociální práce s žadateli o mezinárodní ochranu se soustřeďuje na poradenství a orientaci v systému, nabízí širokou síť služeb a také pomáhá cizincům se integrovat do společnosti (Sociální práce, 2007).

Další podkapitoly se zaměřují na konkrétní oblasti působení sociální práce s cizinci s důrazem na oblast poradenství, pomoc a podpora v rámci integrace. Krátce jsou uvedeny místa, kam se může cizinec v rámci Olomouckého kraje obrátit pro pomoc.

1.3.1 Oblast poradenství

Poradenskou činnost jsem vyňala ze sociálních služeb nabízených cizinců záměrně. Dle konzultací s jednotlivými sociálními pracovníky působícími v oblasti práce s cizinci na území České republiky, jsem se dozvěděla, že poradenství je nejčastější využívaná služba. Pokud se budeme dotazovat na konkrétní oblasti zájmů, bezpochyby se jedná o oblast sociálního zabezpečení daného států včetně administrativních záležitostí, například v případě žádosti o trvalý pobyt.

Günterová (In: Matoušek, 2010: 334) uvádí, že základním pilířem sociální práce s cizinci je poskytování poradenství, které klientům pomáhá orientovat se v azylové či migrační politice cílové země, právech a povinnostech, jenž mají na území státu atd. Oblast poradenství je v sociální práci s cizinci tedy klíčová a sociální pracovník často spolupracuje i s jinými profesionály, nejčastěji se jedná o právníka či psychologa.

Oblast poradenství můžeme rozdělit na jednotlivé tematické okruhy: Günterová In: Matoušek, 2010:331-344; SOZE, CPIC):

- *Právní poradenství* je zaměřeno na oblast pobytů na území státu, podmínky získání víza, asistence si žádosti o azyl či získávání občanství cílové země. Cizinci mohou využít také poradenství v případě dluhů či exekucí. Právní poradenství také cizince na území přijímacího seznamuje s právy a povinnostmi na určitého státu.
- *Profesní poradenství* se vyznačuje pomocí při hledání práce a společně s prvky právního poradenství se snaží na trhu práce prosazovat adekvátní pracovní podmínky, tj. v souladu se Zákoníkem práce, ochrana před vykořisťováním, sepsování pracovní smlouvy. Častokrát se sociální pracovník setkává s tím, že pracovní uplatnění neodpovídá kvalifikaci cizince (Sociální práce, 2007)
- *Sociální poradenství* tvoří nejčastěji užívanou službu cizinci. Ti se zde mohou informovat o sociálním zabezpečení státu, zjišťovat podmínky k přiznání finanční podpory hostujícím státům popřípadě asistence pracovníku při podávání žádostí.
- *Psychologické poradenství* je nutné v případě traumatizujících událostí uprchlíků, často fungují v uprchlických či azylových centrech. Günterová (In: Matoušek, 2010) zdůrazňuje, že psychologická pomoc cizinců na území České republiky není dostatečně pokrytá, v cizincích převažuje nedůvěra, popř. strach. Konzultace s psychologem může probíhat například v pobytových zařízeních, kde je psycholog přítomen (Sociální práce, 2007)

1.3.2 Sociální práce s migranty na území Olomouckého kraje

V rámci České republiky se na práci s cizinci zaměřují organizace jako IOM⁴, CPIC⁵, SOZE⁶ a mnoho dalších (Nešporová, 2007: 29). Konkrétně v Olomouckém kraji můžeme nalézt organizace neziskového i vládního typu zabývající se prací s migranty.

⁴ International Organization for Migration (Mezinárodní organizace pro migraci)

⁵ Centrum na podporu integrace cizinců

⁶ Sdružení občanů zabývající se emigranty

Přímo v Olomouci lze nalézt pobočku nevládní neziskové organizace **Sdružení občanů zabývajících se emigranty**, jenž se při práci s cizinci soustřeďuje na poskytování poradenských služeb a to v oblasti sociální, právní nebo psychologické. Zastoupené jsou rovněž volnočasové či vzdělávací programy a zastoupení má i asistence cizinců při žádosti o azyl. Cizinci zde mohou navštěvovat také kurzy českého jazyka, rekvalifikační kurzy popřípadě kurzy práce na počítači. Cizinci mohou využít profesního poradenství včetně asistence při hledání vhodného pracovního uplatnění na trhu práce (SOZE,2016).

Centra na podporu integrace cizinců spadají pod Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky. V olomoucké pobočce mohou cizinci využívat široké škály služeb napříč poradenskými službami a kurzy českého jazyka. Velké zastoupení mají socio-kulturní kurzy, které pro své klienty zahrnují problematiku bydlení, hledání práce a uplatnění na trhu práce a prezentaci základních informací jak o České republice, tak i o Olomouci. Cizinci mohou také využít možností online poradenství, přičemž není nutná osobní návštěva. Přerovská pobočka nabízí užší výběr poskytovaných služeb (CPIC,2016).

Centrum podpory cizinců sídlí v Prostějově a je zaměřeno na poradenské a informační služby. Cizinci se zde mohou informovat v oblastech podmínek pro udělení trvalého pobytu v České republice, informovat se rovněž v oblastech sociálního zabezpečení, uplatnění na trhu práce či otázky vzdělávání. Navštěvovat mohou také kurzy českého jazyka nebo Multikulturní klub (PRO CIZINCE,2016).

Oddělení pobytu cizinců odboru azylové a migrační politiky na pracovišti v Přerově nabízí asistenci v oblasti žádosti o azyl, povolení k trvalému pobytu, potvrzení v případě prodloužení dlouhodobého pobytu na dlouhodobé vízum na území České republiky aj. (MVCR,2016).

1.4 Dopady migrace na rodinu

Tato kapitola se zaměřuje na dopady na rodinu, které mohou být způsobeny migrací. Tyto dopady jsem kategorizovala dle působení migrace na jednotlivé členy rodiny s největším důrazem na problematiku dopadů migrace rodičů na děti.

Brettell a Heisler (2000, In: Szaló, 2007: 23) poukazují na to, že zpočátku zkoumání dopadů migrace bylo v centru zájmu primárně tématika adaptace přistěhovalce na nové

životní podmínky. V té souvislosti bylo na migrující osoby pohlíženo jako na osoby narušující prostor místních.

Důležitý zlom migrantů na území hostitelského státu přichází s udělením povolení k trvalému pobytu, čímž migrant vlastní totožná práva a povinnosti jako občané země (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008).

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM, 2014) se v rámci svého Mezinárodního dialogu pro rodinu v roce 2014 zabývalo tématikou migrace a rodiny. Dialog rovněž nabízel otázku dopadů migrace na rodinu včetně jeho zranitelných členů, kterými jsou děti, mladiství a staří lidé. IOM uvádí, že největším tématem jsou dopady psychosociální, kde se všichni členové rodiny dostávají do nebezpečí těchto dopadů.

Migrace jako taková se stává určitým krokem kupředu lepším životním podmínkám včetně lepším možnostem dětí a mladistvých v budoucnu. Otázkou ale zůstává, která strana vah převažuje. Na jedné straně se nacházejí rodiče, kteří migrovali, aby zajistili svým dětem lepší podmínky, a na druhé straně potomci čelí absenci rodičů a dalších negativních dopadů. (IOM, 2014).

Pro dlouhá léta byly dopady migrace zkoumány pouze z ekonomické perspektivy. Za signifikantní dopady migrace na rodinu jsou považovány dopady psychosociální a v žádném případě by neměly být opomenuty (IOM, 2014).

Horáková (2014:3) uvádí, že je třeba pracovat rovněž s rodinou migrujícího člena a bránit tak negativním dopadům migrace na rodinu. V současné době se podporuje myšlenka slučování rodin s migrujícím členem a tím ochranou rodiny před rozpadem.

Baršová, Barša (2005:276) v rámci teoretického zakotvení migrace uvádí koncept migračních sítí, které může být výraznou hnací příčinou migranta opustit původní vlast a emigrovat, neboť propojuje další členy migračního společenství jak v zemi původu, tak ve vysílající zemi. Tyto sítě jsou pro migrující členy stěžejní, neboť zjednodušují celkový migrační proces a usnadňují i výše uvedenou integraci.

1.4.1 Dopady migrace na potomky

UNHCR (In: Benjamin, Turpin, 2008: 3) uvádí, že až 11% dětí do 5let věku je ovlivněno migrací a více než 30% dětí ve věku od 6 do 17 let. Děti jsou dle dostupných výzkumů migrací ovlivněny natolik, že může docházet ke špatnému vývoji.

Současná literatura se nejvíce zabývá dopady migrace na děti v zemi původu, jejichž rodiče migrovali do zahraničí, případně, se kterými potomci do zahraničí migrují. Tyto dopady můžeme obecně rozdělit na pozitivní a negativní a znázornit je v následujících kategoriích:

- Ekonomické,
- Emoční,
- Psychosociální,
- Zdravotní,
- Změna rolí v rodině.

Pokud jde o migraci celé rodiny, v mnohých případech zaměstnavatel neumožňuje migrujícím osobám, aby si další členy rodiny vzali do hostující země sebou, čímž je člen rodiny nucen migrovat sám a svou rodinu zanechat v zemi původu (IOM,2014). To může vyústit v širokospektrální dopady na rodinu, včetně potomků.

V některých případech může dojít k migraci samotných dětí. UNICEF uvádí, že v roce 2013 až 33milionů osob mělo méně než dvacet let věku, 11milionů bylo ve věkové hranici 15-19let a 9 milionů dětí se nacházelo v kategorii 10-14let. Můžeme se rovněž setkat i s dětmi, kteří migrují osamoceně, bez doprovodu rodičů. Důvody mohou být různé, ať už se jedná o potencionální setkání s ostatními členy rodiny až děti žádající o azyl. Tři hlavní role migrace mládeže: (ILO, 2013, Employment trends for youth In: IOM, 2014)

- Migrovat osamoceně s cílem vyhnout se chudobě,
- Podpora rodiny,
- Vyhnout se konfliktům nebo přírodním hrozbám,
- Shledání se s dalšími členy rodiny (novější studie),
- Starání se o členy rodiny v případě absence jednoho z rodičů.

Pokud se zabýváme, do jaké míry může migrace dítě ovlivnit, důležitým ukazatelem je v tomto případě věk dítěte, ve kterém rodiče migrovali. Antman ve svých výzkumech z roku 2011 přišla na to, že absence rodičů převažuje pozitivní dopady migrace, neboť v prvním roce není možno očekávat pozitivní dopady ve formě remitencí (Antman, 2012).

Matoušek, Pazlarová (2010:17-18 In: Dunovský, 1986) uvádějí kritéria funkčnosti rodiny a hlavně upozorňují na deprivací syndrom dítěte v případě neuspokojení potřeb dítěte. Zde se může nacházet absence rodičů a následné zanedbávání. Autoři také upozorňují na systém blízkých vztahů, které přetrvávají do dospělosti. Pokud má dítě znesnadněný kontakt s matkou, může dojít k narušení vývoje dítěte.

Ekonomická stránka migrace je často diskutovatelným pojmem. Kuhn (2006, In: Antman, 2012) uvádí, že migrace jednoho z rodičů může znamenat pokrytí nákladů na vzdělávání dětí. Za nejpozitivnější prvek tak můžeme považovat remitence posílané do země původu, čímž se zabezpečuje vyšší životní standard členů rodiny, děti nevyjímaje, od lepšího vzdělávání až po zdravotní péče či přístupu ke službám. Tuto hypotézu mimo jiné potvrzuje i celá řada dalších autorů. Také časopis *Rozvojovka* (2015:6) poukazuje, že pozitivní dopady migrace na potomstvo vidí v nových možnostech a šancích kvalitně se vzdělávat skrze remitence posílané rodině do země původu.

Cortes (2010) uvádí, že pokud chceme zjišťovat dopady migrace na vzdělávání dětí, je nutné tázat se, o jakého rodiče se jedná. Cortes doplňuje, že výraznější vliv na vzdělávání dětí má absence matky v rodině. S tím souhlasí další výzkum z roku 2006, který uvádí, že větší vliv na vzdělávání dětí prokazuje matčina nepřítomnost v rodině, než ta otcova (Antman, 2012).

V souvislosti se vzděláváním dětí a migrací, Saxenian (2005, In: Obukhova, 2009) poukazuje na významný přínos vzdělávání mimo zemi původu a opětovného návrat přínosné pro zemi. Autoři Novosák a Stojanov (2008) v této souvislosti používají pojem cirkulace mozků, které mohou mít ve svém důsledku vliv na rozvoj země původu.

Zůstává otázka, na jaké úrovni se nachází kvalita vzdělávání, pokud se potomci starají o sebe navzájem v případě migrace obou rodičů. Antman (2012) upozorňuje, že děti v zemi původu mohou mít sklon k zanedbávání školních povinností, to samozřejmě souvisí s proměnou rolí v rodině. (Antman, 2012)

Pokud se zaměříme na dopady z oblasti emočních, psychosociálních a zdravotních, můžeme si všimnout určité provázanosti. Borraz, Pozo, Rossi (2008 In: IOM, 2014) důrazně upozorňují na negativní dopady migrace na dítě v případě absence jednoho z rodičů. Dítě podle autorů trpí. Právě separace jednoho, či dokonce obou, z rodičů má významný vliv na jak na zdraví dítěte, tak i další vývojové odchylky v behaviorální i

emoční oblasti. Konkrétně se dítě může projevovat nedostatečnými či nadměrnými emočními reakcemi, smutkem, agresí, včetně ztráty respektu k rodičům (IOM,2014). Gibson (2011) prokázal, že migrace a absence jednoho z rodičů je spojena s hrošími stravovacími návyky dětí, případně také nezdravým poměrem výšky a váhy k poměru věku (In: Antman, 2012). Matoušek, Palzarová (2010: 81-82) upozorňují na vliv chudoby na děti z hlediska omezení fyzického, psychického a sociálního vývoje. Děti z chudých rodin jsou rovněž hodnoceny jako častěji nemocné, traumatizované a častým výskytem psychických problémů či delikventního chování. UNICEF v roce 2006 (In: IOM, 2014) prováděl studii, zaměřující se na situaci dětí, jenž byly opuštěné migrujícími rodiči, která upozorňuje na rizikové chování mládeže, užívání drog nebo brzké uzavírání sňatku.

Nedostatečná péče o dítě v raném věku může mít také za následek dopady ve vývoji dítěte, konkrétně v oblasti inteligence, může dojít k narušení osobnostních nebo sociálních charakteristik, dovedností učit se, komunikovat nebo navazovat zdravých vztahů v okolí (In: Benjamin, Turpin, 2008: 4). Velký vliv má rovněž migrace rodičů s dítětem do ciziny. Změna prostředí může znamenat velkou traumatickou zátěž na dítě z důvodu jazykové bariéry nebo návštěvy nové školy. Obecně se dá říci, že migrací dětí jsou ohroženy základní potřeby dítěte, čímž dochází k velké zátěži psychiky. Ta se v budoucnu může projevovat jako potřeba izolace, ovlivnění emočního a psychického vývoje, děti jsou zranitelné. Pokud dojde k výraznému ovlivnění dětského vývoje, s jistotou lze říci, že budou patrné i v dospělosti. Vývoj dítěte je často ovlivněn statutem rodičů, imigrantů. Objevují se překážky, které mohou způsobit emocionální trauma u malých dětí. (Benjamin, Turpin, 2008)

Benjamin a Turpin (2008) poukazují na výrazné dopady migrace na dětský emoční a sociální vývoj. Autoři rovněž kladou důraz na roli a spolupráci v oblasti služeb poskytující pomoc nejen dětem, ale i rodinám. Silver (2006) uvádí, že dospívající děti se prokazují depresivními symptomy, které jsou způsobené separací a absencí jednoho, nebo dokonce obou rodičů. Pro zvládnutí této situace je důležitá komunikace. Častokrát se uvádí, že ekonomické přilepšení rodiny bývá motivací, která převyšuje jak emoční tak psychosociální dopady na dítě.

Změna rolí v případě migrace jednoho, případně obou rodičů, bývá v rodině patrným jevem. Výše jsem uváděla, že může dojít k proměně rolí v případě migrace obou rodičů

a vzájemné opatrování mezi sourozenci. V případě migrace obou rodičů se prarodiče velmi často stávají určitými opatrovníky o svá vnoučata (IOM,2014).

Horáková (2014:4) na změnu rolí v rodině vlivem migrace jednoho z rodičů navazuje a uvádí, že se dítě tak může stát samostatnějším a vztah s rodiči může být pevnější a nabývat partnerských rozměrů.

Benjamin a Turpin (2008) upozorňují, že se změnou rolí v rodině může dojít ke změně chování rodičů, dítě se naučí nikomu nevěřit, čímž dojde k ovlivnění vztahů v rodině mezi jednotlivými členy.

Role Orgánu péče o děti je v této oblasti klíčová. Snaha o podchycení potencionální dopady migrace jak ne dítě tak i rodinu jako takovou, snaha o snížení na minimum, konkrétně posilování vazeb mezi členy rodiny, budování kapacit rodičů, aby limitovaly tyto dopady na děti a tím budovali odolnost vůči traumatizujícím zážitkům, budování pozitivních vazeb, coping strategy a podpora komunit (Jackson 2006 In: Benjamin, Turpin, 2008).

Na závěr bych v souvislosti s načtenou literaturou uvedla, že mobilita mladistvých může zapříčinit příležitosti, které je samotné budou rozvíjet, ať už se jedná o osobnostní rozvoj či lepší vzdělávací podmínky či pracovní uplatnění. Je třeba ovšem zvážit potencionální rizika, které mohou převažovat benefity získané onou migrací.

1.4.2 Dopady migrace na manželství

Převážná většina výzkumů na tematiku manželů/partnerů v zemi původu je zaměřena na dopady migrace na člena rodiny v zemi původu. Manželství může být migrací ovlivněno v pozitivním i negativním smyslu, nejpatrněji jsou dopady shledávány v oblasti ekonomické a psychosociální, resp. emoční oblasti.

Opět zde spatřujeme pozitivní dopad migrace, kdy je díky remitencím zvýšen životní standard manželů pobývajících v zemi původu. Remitence ovšem mohou plnit i negativní roli, kdy nemigrující člen není dostatečně motivován participovat na trhu práce. Toto tvrzení potvrzují i další autoři se svými teoriemi (Grigorian, Melkonyan, 2011; Kim, 2007; Rodriguez, Tiongson, 2001; Funkhouser, 1992 In: Antman, 2012), kteří uvádějí, že nemigrující členové rodin nemají potřebu zapojit se do pracovního procesu a spoléhají na finanční dotace ze zahraničí od migrujícího člena. Glinskaya (2009) a jeho

obdobný průzkum prokázal rovněž negativní dopady migrace mužů a nedostatečnou participaci žen na trhu práce v zemi původu. Výzkum Binzela a Assada (2011) naopak potvrdil, že ženy se často nechají sebezaměstnat, hlavně v oblasti zemědělství (In: Antman, 2012).

Migrace manžela/manželky může zapříčinit rovněž významné emoční dopady na muže/ženu nacházející se v zemi původu. Konkrétně se jedná o pocity smutku či samoty, které mohou vyústit ve vlastní motivaci migrovat (Silver, 2006).

Problém nastává v momentě, kdy si členové rodiny, jež zůstali v zemi původu, musí zvyknout nejen na separaci jednotlivých členů, nýbrž i na nový životní styl, který migrující člen má (Silver, 2006).

Problematiku migrace žen, rozebírám v kapitole 1.1.4., která pojednává o ženách migrantkách.

1.4.3 Dopady migrace na rodiče

Současná literatura se nepříliš zabývá dopady migrace na další rodinné příslušníky a to rodiče migrujících potomků. Dopady migrace na rodiče migrujících potomků můžeme kategorizovat následovně:

- Ekonomické,
- psychosociální,
- zdravotní.

Z hlediska ekonomických dopadů migrace na starší členy rodiny, můžeme spatřit pozitivní dopad, kdy starší děti mohou posílat část svých finančních prostředků rodičům do země původu a zajistit jim tak obecně lepší životní podmínky (Adhikari, Jampklay, Chamratrithirong 2011 In: IOM, 2014).

Další otázkou, kterou si můžeme v souvislosti s migrací potomků pokládat je, zda migrace dětí může ovlivnit také zdraví rodičů v zemi původu. Opět se můžeme dostat do tematiky remitencí, které mohou být velmi užitečný nástroj pro zlepšení zdravotní péče, neboť finanční obnos zasílaný do země původu může přinést lepší přístup ke službám, včetně zdravotnictví. Na tomto tvrzení se shoduje převážná část autorů. (Antman, 2012).

Je třeba upozornit, že samotný zdravotní stav rodičů může být také demotivujícím prvkem dětí pro migraci, jenž chtějí o své rodiče pečovat a zabezpečit. Atman (2011) přichází rovněž se zjištěním, že migrace může zvyšovat riziko srdečních příhod rodičů migrujících dětí. Také psychické zdraví může být v hrožení, rodiče mohou v pozdějším věku rovněž trpět sociální izolací (Antman, 2012).

1.4.4 Dopady migrace na rodinné soužití

Tato podkapitola pojednává o možných dopadech migrace na rodinu a rodinné soužití. Tyto dopady mohou být obecně rozděleny na pozitivní i negativní. Je třeba si uvědomit, že zprvu pozitivní přínos migrace, může být rovněž nositelem negativního nezamyšleného důsledku na rodinu. Dopady na rodinné soužití jsem rozdělila do následujících kategorií:

- Ekonomické,
- Změna rolí v rodině,
- Oblast vztahová,
- Psychosociální.

První kategorie v sobě bezpochyby zahrnuje oblast remitencí.⁷ Remittance jsou dle IOM definovány jako obnos peněz, které jsou posílány za hranice státu do země původu (IOM, 2011). IOM (2014) ve spojitosti s remitencemi spatřuje v migraci pozitivní dopady na rodinu v zemi původu. Ať už se jedná o lepší přístup ke službám, nové možnosti v oblasti vzdělávání, případně zdravotní péči, která by za jiných podmínek nebyla v možnostech rodiny. Pasz (2015) uvádí, že zasílané peníze zpět do země původu formou remitancí je kolikrát pro ekonomický růst země klíčové. Například lze uvést stát Haiti, kde imitance tvoří pětinnový HDP a patří mezi klíčovou součást rodinného rozpočtu. (In: Rozvojovka, 4/2015:6). Je třeba ovšem zmínit i druhou stranu mince zasílaných finančních prostředků do země původu. Murrugarra, Larrison, Sasin (In IOM 2011: 3) upozorňují, že vyšší životní standard může přispět k sociální izolaci členů zvýhodněných oproti majoritě. Tyto rozdíly v příjmech mohou vyústit v sociální konflikt popřípadě exkluzí.

⁷ Zahraniční literatura pracuje s vymezením *remittances*

IOM (2014) uvádí, že migrace má rovněž dopad na rodinnou strukturu a vztahy mezi jednotlivými rodinnými členy. Nejčastěji tak dochází ke změně rolí toho člena rodiny, jež zůstává v zemi původu. Pokud dojde k emigraci muže, žena tím na základě jeho absence zaujme roli hlavy rodiny. Samozřejmě se samotná emigrace člena rodiny může vyvrcholit až do rozpadu rodiny z důvodu vysoké zranitelnosti jednotlivých členů a nemožnost poradit si s těžkou situací. Výše zmíněné finanční prostředky zasílané do země původu mohou znamenat vysokou závislost nemigrujících členů a pozměnit tradiční role v domácnosti (Pasz In: Rozvojovka, 4/2015:6).

Pro představu lze uvést váhy, kde na jedné straně může dojít k prohlubování a zpevňování vazeb ve vztahu, na straně druhé je zde závislost na partnerovi, nejčastěji se tak jedná o ekonomickou závislost. Mnohdy jsou nuceni oba partneři zapojit se do trhu práce, což může vyústit v konflikty, popřípadě rozpad vztahu. Často přetrvává tradiční rozdělení rolí, které se mohou migrací změnit, což může působit traumaticky na jednoho z partnerů. (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008)

Co se oblasti vztahové týče, je třeba uvést možnosti, jak vztahy udržovat na dálku v případě emigrace. V současné době se nabízejí různé možnosti komunikace rodiny s migrujícím členem, čímž dochází k zachování pozitivních rodinných vazeb. Díky internetového připojení tak rodina i nadále může fungovat jako celek (IOM,2014). Migrace se tak díky komunikačním možnostem stala dostupnější pro širší část populace než tomu tak bylo dříve (Sociální práce, 2007).

Szaló (2007:25) v souvislosti s migrací konstatuje, že když migrant přechází hranice, se zemí původu je neustále v kontaktu. Dochází často ke zpevnění vazeb s rodinou hlavně z hlediska ekonomických a kulturních pout, které posilují nový a původní domov. Szaló (2007:35) také zdůrazňuje, že migrací se sice mění lokalita, ale ne sítě sociálních vztahů. Členové rodiny mohou žít daleko od migrujícího člena rodiny, avšak vztahy jsou udržovány nehledě na dálku pomocí například telefonu. Levitt – Sørensen (2004) uvádí, že pouhé posílání finančních prostředků formou remitencí je bráno jako kontakt se zemí původu (In: Stojanov, Novosák, 2008:46).

Nejvíce ohrožující pro rodinu je nucená migrace, kde může dojít k omezení kontaktu s rodinou v zemi původu (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008). Negativně jsou ovlivněny vztahy se členem rodiny, jenž emigroval (Benjamin, Turpin,2008)

Psychosociální dopady migrace jsou mnohdy ovlivněny změnou prostředí, kdy se přeruší kontakt se zemí původu a v nové zemi se ocitají sami, mnohdy izolováni od okolního prostředí. (Krchová, Viznerová, Kutálková, 2008)

Spatřuji jako důležité uvést, že rodinné soužití rovněž ovlivňuje status cizince, jenž mají přistěhovalci v hostitelské zemi. Cizinci se tak mohou setkat se stereotypy ze strany majoritní společnosti nebo prvky diskriminace. To může být spojováno s pocity nepatřičnosti v určité společnosti, která může později bránit v plné integraci cizince. (Krchová, Viznerová, 2008:12-14)

2 METODOLOGIE VÝZKUMU A ETICKÉ SOUVISLOSTI

Vzhledem k citlivému tématu rodinného života migrantů a azylantů na území České republiky jako hostující země jsem zvolila výzkum kvalitativního typu, který Hendl (2008: 49-50) definuje jako výzkum dlouhodobějšího charakteru a zaměřuje se na přímý kontakt s komunikačními partnery s cílem přiblížit tak jejich život, formou například rozhovorů. Miovský (2006: 18) kvalitativní výzkum představuje jako: „*přístup využívající principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky, v jehož rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoli psychologického zkoumání*“. Případová studie je intenzivního charakteru, zkoumající tematiku do hloubky, klade důraz rovněž na porozumění zkoumaného fenoménu.

Hlavní užitou metodou jsou případové studie jednotlivých komunikačních partnerů. Případové studie budou sestaveny na základě chápajícího rozhovoru s cizinkou/cizincem rodičem, který bude dokreslen analýzou dostupných dokumentů a spoluprací se sociálním, popřípadě kontaktním, pracovníkem. Hendl (2008:103-114) uvádí, že případová studie staví na podrobném zpracování menšího počtu případů, v kterém je pro nás určující množství dat, propojenost nebo vztahy. Též autor (2008) rozděluje případové studie na jednotlivé typy:

- Osobní případové studie,
- Případové studie komunit,
- Případové studie sociálních skupin a jejich studie
- Případové studie organizací, popř. institucí
- Role a vztahy a jejich zkoumání.

Jelikož se v diplomové práci zabývám rodinným životem migrantů a azylantů na území České republiky z pohledu rodičů, bude případová studie určitou kombinací osobní případové studie společně se studií vztahů, neboť je výzkumná část postavena na dopadech migrace na rodinu, v České republice i v zemi původu.

V rámci případové studie je třeba brát na zřetel, že každá kazuistika je individuální, je rovněž bohatá na odchylky a její výstup není možné generalizovat na širokou populaci.

Vybraná metodologie klade důraz na flexibilitu výzkumníka a jeho reakci na otázky (Yin, 2009: 69). Není třeba zdůrazňovat potřebu adekvátní literatury a její pečlivý výběr (Miovský, 2006: 302), tomto se opírám o kapitolu č.1, představující východiska pro konceptualizaci výzkumu.

2.1 Cíl výzkumu

Tématem diplomové práce je rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky. Cílem výzkumu prováděného v jejím rámci je popsat a analyzovat rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky z pohledu rodičů. Diplomová práce se dotýká tematiky průběhu rodinného života na území České republiky, tematiky jednotlivých členů rodiny, ať už na území České republiky popřípadě v zemi původu. V rámci zvolených tematických okruhů jsem se také dotkla tematiky vízové, popř. azylové politiky, dopadů migrace na rodinu, integrační tendence cizinců aj. Konkrétní oblasti zájmu jsou znázorněné níže.

2.2 Metoda sběru dat

Jako použitou metodiku sběru dat jsem zvolila chápací rozhovor, který je vhodný pro sběr dat tohoto typu s ohledem na citlivost některých zvolených otázek. Rozhovor probíhal individuálně, nikoliv skupinově, vždy s rodičem v přímém kontaktu.

Typ rozhovoru jsem si zvolila jako polostrukturovaný, který je charakteristický pro zvolený okruh otázek, ale také volnosti komunikačního partnera v jeho interpretaci. Výzkumník se v průběhu rozhovoru může doptávat, otázku pozměnit nebo úplně přeskočit. (Miovský 2006: 157-161)

Rozhovory probíhaly v českém jazyce, jazyková bariéra nebyla překážkou ve výzkumu a sběru dat. Každý rozhovor začínal otázkou „Jak se Vám žije v České republice“, dále se rozhovor zabýval zvolenými tematickými okruhy.

2.3 Výběr a charakteristika výzkumného souboru

Výběr výzkumného souboru byl prováděn dle tří kritérií. Hlavním kritériem výběru komunikačních partnerů byla země původu, obecně země mimo Evropskou unii. Dalším kritériem výzkumného souboru byla ochota spolupráce na výzkumné části diplomové

práce. Posledním kritériem výběru bylo rodičovství, aby výzkum mohl adekvátně zmapovat dopady migrace na potomky, popřípadě věnovat se otázce mezigeneračních pout.

Výzkum měl mít zastoupení mužů i žen, včetně zastoupení migrantů i azylantů. Bohužel muž s uznaným statusem azylu odmítl na poslední chvíli účast na výzkumu, tudíž je výzkumná část zastoupena pouze ženami, imigrantkami. Na výzkumu jsem spolupracovala se třemi ženami ze tří různých zemí původu (viz. následující tabulka).

Výběr komunikačních partnerů je dle Miovského (2006: 135) charakterizován jako záměrný, nenáhodný, a byl uskutečněn ve spolupráci s neziskovou organizací Žebřík sídlící v Prostějově, která rovněž provozuje Multikulturní centrum Mozaika a Centrum podpory cizinců, díky kterým došlo k vytipování a oslovení klientů.

Následující tabulka představuje oslovený vzorek cizinek, které se zapojily do výzkumu rodinného života na území České republiky z pohledů rodičů.

Číslo případové studie	Jméno	Pohlaví	Země původu	Věk
Případová studie I.	Iryna	Žena	Ukrajina	29 let
Případová studie II.	Olga	Žena	Bělorusko	43 let
Případová studie III.	Nina	Žena	Bosna	59 let

Tabulka 2 Komunikační partnerky zapojené do výzkumu

2.4 Metody zpracování dat

Případové studie vycházejí z výpovědí oslovených osob, komunikace s účastníky výzkumu probíhala při předem domluvené osobní schůzce.

Rozhovor byl se souhlasem účastníků výzkumu zaznamenán na diktafon. Pro jeho následné využití bylo nutné informace převést do textové podoby, Hendl pracuje s pojmem transkripce. Byla rovněž provedena kontrola opakovaným poslechem pořízené nahrávky (2008: 207).

Následovalo třídění 1. řádu, které je charakterizováno vypuštěním informací nerelevantních vzhledem k podstatě výzkumu. Textová podoba nahrávky byla rovněž očištěna od slovní vaty atd. (Miovský, 2006: 2010).

Týž autor (2006) jako další krok uvádí kódování dat, které se vyznačuje tím, že rozhovor v textové podobě je tříděn do příslušných kódů, které se sdružují do celků. Ty se mohou během zpracování dat měnit a seskupovat. Vzhledem k cíli diplomové práce jsem si zvolila následující oblasti a podoblasti znázorněné v tabulce:

Cíl práce: Popsat a zmapovat rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky z pohledu rodičů.		
<i>číslo</i>	<i>oblast</i>	<i>dílčí oblast</i>
1.	Země původu	<ul style="list-style-type: none"> • Rodina v zemi původu • Oblast separace • Udržování kontaktu • Mezigenerační pouta
2.	Česká republika	<ul style="list-style-type: none"> • Manžel/partner • Potomci • Sociální síť
3.	Faktory ovlivňující rodinný život	<ul style="list-style-type: none"> • Oblast integrace • Remitence • Migrační a azylová politika ČR • Slučování rodiny • „být cizinka“

Tabulka 3 Oblasti zaměření případové studie

Pokud se blíže podíváme na jednotlivé oblasti, tak je třeba podotknout, že všechny zmíněné dimenze mohou svým způsobem ovlivnit rodinný život cizinců na území České republiky.

Při práci s textem se mi osvědčil postup barevného zvýrazňování kategorií a podkategorií, které mi ulehčilo práci s textem a jeho pozdější zpracování a analýzu.

Kazuistiky obsahují popis jednotlivých případů s tím, že se poté zaměřuji na konkrétné oblasti již zmíněných kategorií a podkategorií. Případové studie vycházejí z uskutečněného rozhovoru a jsou doplněny analýzou dokumentů, jež mi poskytl sociální, popř. kontaktní pracovník, který rovněž dokresloval konečnou verzi případové studie.

2.5 Etická pravidla výzkumu

Miovský (2006:289) uvádí etická pravidla, podle kterých má řídit kvalitativní výzkum. Také Hendl (2008:153) upozorňuje na etické zásady výzkumného projektu. Před samotným rozhovorem jsem účastníky informovala o tématice diplomové práce, cílech a jejich využití, včetně tematických okruhů. Aby se předešlo veškerým etickým konfliktům, každému z účastníků byl dopodrobna vysvětlen výzkumný záměr.

S účastníky byl sepsán informovaný souhlas o použití získaných dat v diplomové práci, účastnice výzkumu byly rovněž uvědoměny o pořizování audionahrávky. S komunikačními partnerkami jsem se rovněž dohodla na určité formě anonymity, v případových studiích je uvedena pouze fiktivní jména. Další údaje jsou z případových studií vynechány z důvodu ochrany osobních údajů. Soukromí je rovněž prezentováno pouze v takovém rozsahu, aby nedošlo k jeho narušení.

Komunikační partnerky informovaný souhlas podepsaly, čímž s využitím dat pro výzkumnou část diplomové práce souhlasily.

3 IRYNA A JEJÍ RODINNÝ ŽIVOT V KONTEXTU IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY

Iryna je původem z Ukrajiny, kde se narodila a studovala střední školu zaměřenou na oděvnictví. Do České republiky se přestěhovala v roce 2007, kdy jako absolventka střední školy dostala nabídku vyzkoušet si práci v oděvním podniku v Prostějově. Iryna plánovala život na Ukrajině, než se při pobytu v České republice poznala se svým současným manželem. Nyní pracuje jako sociální pracovníce a žije ve vesnici nedaleko velkého města s českým manželem a čtyřletou dcerou.

3.1 Spokojenost v rodině na Ukrajině a možnost ročního výjezdu do ČR za praxí v oboru

Iryna pochází z pohodové rodiny, měla milující rodiče a spokojený život. Rodina nebyla až tak ekonomicky zajištěna, avšak na základní živobytí to stačilo, nicméně rodina dle výpovědi byla bezproblémová a pohodová, Iryna měla šťastné dětství. Tvrzení koresponduje s tím, že primární motivací Iryny nebylo emigrovat ze země původu ze špatných podmínek, ač teorie uvádí, že ekonomické push-factory patří mezi ty nejčastější.

Impulesem pro opuštění země původu byla nabídka práce na jeden rok po absolvování střední školy, možnost v České republice nasbírat mezinárodní zkušenost a ve dvaceti letech se pokusit osamostatnit.

„...oni nám nabídli, že je možnost, kdo chce, může odjet pracovat do České republiky do oděvního podniku, my jsme věděli kam, na jak dlouho, podle toho jak to bude s vízem, že asi na rok.“

Na Ukrajině se nacházejí její nejbližší, sestra, matka, otec, babičky i dědečkové. Později Iryna ve výpovědi navazuje na oblast sociálních sítí ze strany přátel jak v zemi původu, tak v hostitelské zemi.

Pobyt na území České republiky byl zajištěn legálně, pracovní vízum bylo poskytnuto na jeden rok. Už po půl roce Iryna zjistila, že práce, kterou vykonává, ji nenaplnuje a uvažuje o návratu do země původu za rodinou. Při pobytu v České republice poznala

svého současného manžela, do země původu sice odjíždí, ale kontakty se nezpřetrhaly a jejich vztah fungoval na dálku.

3.2 Nepřítomnost dcery v zemi původu

Separace jednotlivých členů rodiny je jednou z palčivých otázek migrace. Iryna vypovídá, že nejhůře oblast separace pociťovala, když onemocněla její matka. V té chvíli nemohla Iryna nijak pomoci, adekvátně přispět, a uvádí, že byla bezradná a snažila se co nejdříve za rodiči odjet a pomoci osobně. V době její nepřítomnosti pomáhala její sestra. Iryna během matčiny nemoci pociťovala strach a nejistotu, měla obavy o své blízké a pocit bezmoci, že není nic, co by mohla udělat pro zlepšení zdravotního stavu své matky. Jediné co mohla dělat, bylo telefonovat a informovat se o jejím zdravotním stavu.

Rodiče, hlavně matka Iryny, těžce nesli nepřítomnost své dcery a její manželství s Čechem. Problém byl ve vzdálenosti a nemožnosti častějšího osobního kontaktu. Matka se s manželstvím smířila, neboť věděla, že je její dcera v dobrých rukou a její štěstí pro ni bylo přednější.

„...máma věděla, že můj manžel je hodný a má mě rád, ale po té stránce separace, prvních několik let to bylo velice těžké.“

Iryna nepopírá, že separace od rodiny pro ni nebylo po psychické stránce náročné. Avšak po narození vnučky, Iryniny dcery, se Irynina matka přestěhovala do České republiky, aby mohla být své dceři nablízku.

3.3 Pravý domov v zemi původu

Iryna vnímá život v České republice jako spokojený, ale uznává, že ji to neustále táhne na Ukrajinu.

Svou rodinu Iryna navštěvuje v intervalu půl roku a vždy se na ni těší, vždy když přijíždí, je to jako vracet se zpátky domů. I po devíti letech života na území České republiky je její domov stále v zemi původu. Dojíždění na Ukrajinu nebere jako bariéru, ani jako něco špatného.

„...můj domov není tady, a je na Ukrajině, že vždycky bude na Ukrajině.“ „Žije se mi tady dobře, vím že.. já se na to dívám trochu filozoficky, že když člověk je tam kde je, znamená to, že tam má být, pokud ho to nějak nestísňuje a že bychom měli dělat to nejlepší, tam kde jsme..“

Zaměstnavatel Iryny je vzájemnému navštěvování rovněž nakloněn a umožňuje čerpání dovolené, kdy je třeba. Vychází tak Iryně maximálně vstříc, čímž není kontakt s rodinou v zemi původu narušen a vazby jsou zachovány.

Kontakt s rodinou na Ukrajině udržují pravidelně. Snaží se být v kontaktu a využívají k tomu nejčastěji internet. Iryna ve své výpovědi uvádí, že mohou mluvit kdykoliv, kdy chtějí a snaží se udržovat vztah na dálku pomocí telefonu a internetu.

Iryna Ukrajinu považuje za svůj jediný a pravý domov a do budoucna nevyklučuje, že by se mohli v budoucnu navrátit do země jejího původu. Zázemí, které na Ukrajině má, to už nikde jinde nevytvoří a nenahradí. Jelikož to Irynu na Ukrajinu pořád táhne a nepopírá, že by se ráda vrátila, tak v kontrastu se nachází její tvrzení o tom, že její manžel by měl problémy se na Ukrajině uplatnit.

„...on měl tady zaměstnání, on je učitel, takže on by nemohl učit na Ukrajině a ten jazyk taky neovládá.“

3.4 Posilování mezigeneračních pout

Otázka separace může mít rovněž vliv na mezigenerační pouta, ty jsou v případě dcery Iryny zachovány a podporovány. Do země původu, na Ukrajinu jezdí vždy s dcerou, o kterou je ze strany prarodičů velmi dobře postaráno. V zemi původu jsou přítomní rovněž prarodiče, kteří mají na výchově dcery Iryny také zájem.

Když byla Iryna v České republice a krátce po porodu, její matka přijela na několik měsíců z Ukrajiny do České republiky, aby pomohla s péčí o novorozenou vnučku.

Díky bilingvistice dcery je možná komunikace mezi rodiči Iryny a její dcerou v ukrajinštině, a nevzniká tak jazyková bariéra nebo situace, kdy by Iryna byla prostředníkem, tlumočnickem.

3.5 Manžel jako opora

Manžel Iryny je vystudovaný učitel. Po odchodu Iryny z České republiky zpátky na Ukrajinu, udržovali Iryna a její budoucí manžel vztah na dálku. Navzájem se navštěvovali, snažili se udržet vztah na dálku.

Manžel byl pro svou ženu v těžkých začátcích oporou a nevnímal, že by jiný původ jeho ženy mohl znamenat bariéru. Byl pyšný, že má za manželku cizinku. Snažil se své ženě pomáhat, chodil místo ní nakupovat, neboť věděl, že v začátcích byl pro Irynu kontakt s okolím sužující.

Manžel Iryny se učil ruskému jazyku na základní škole, kde byl ruský jazyk povinný. Díky tomu mohl s ostatními členy Iryniny rodiny komunikovat bez jazykové bariéry, popř. Iryna nemusela tlumočit.

3.6 Možnosti dcery do budoucna

Dcera je vychovávána v multikulturním prostředí a nemá problém domluvit se v České republice ani na Ukrajině. Hovoří česky, ukrajinsky a rusky. Od malička Iryna na dceru hovořila ukrajinsky, její manžel naopak česky, čímž si oba jazyky zvnitřnila a nyní je schopná používat oba.

V budoucnu má dcera možnost rozhodnout se, kde bude chtít žít. Dcera Iryny má české občanství, v osmnácti letech se bude moct rozhodnout, zda bude chtít nabýt i ukrajinské občanství; dvojí občanství by jí přineslo určité výhody, například odpadla by nutnost vízové povinnosti. Tuto otázku nechává Iryna pořád otevřenou a bude záležet na dceři, jak se rozhodne, má dveře otevřené do obou zemí.

„Člověk musí mít svobodu rozhodnout se a nemůžu určovat, ona je v situaci, kdy má rodiče z různých zemí, nemůžu ji tlačit jenom do jedné. Zatím je ještě malá, není třeba mluvit o tak vzdálených věcech, je ještě brzo. Má možnost si vybrat až bude starší.“

3.7 Integrační bariéry

Kontakty a sociální sítě mohou sehrát významnou roli v oblasti rodinného života a participaci na společenském životě. Iryna na území České republiky strádala z hlediska absence přátel ze své země původu. Chyběli jí lidi, kteří smýšlí stejně, jednají stejně a může u nich odhadnout, co si myslí. To u Čechů neumí.

Dokud nezačala pracovat v sociální oblasti a studovat, neměla možnost navázat žádné sociální kontakty. Až v rámci svého povolání a pořádání multikulturních akcí se seznámila s dalšími cizinci. Iryna uváděla, že velkou bariérou při navazování kontaktů byl život na vesnici, kde se nepořádaly žádné aktivity pro cizince.

Často musela Iryna bojovat se stereotypy lidí a narážkami na zemi jejího původu. Častokrát se setkala s nepříjemným chováním ze strany okolí, které jí nerozumělo. Velmi nepříjemné pro ni bylo, když její spolužačka prohlásila „...*kdyby jste v roce 1968 nepřišli-*“, čímž reagovala na okupaci vojsky zemí Varšavské smlouvy pod vedením SSSR (a Irynu vlastně identifikovala jako osobu z území někdejšího SSSR).

Iryna si vzpomíná, že období, kdy neměla nikoho kulturně příbuzného, bylo těžké.

„-..je potřeba toho, kdo myslí stejně, nebo pochází ze stejné země a ví, o čem mluvím.“

Iryna dle výpovědi uvádí, že pro cizince je velký problém jazyková bariéra, která brání v patřičné integraci do společnosti. Když v roce 2007 přišla na území České republiky, neměla žádné povědomí o českém jazyce a byl velký problém se domluvit. Během prvního půlroku pobytu a práce v oděvním podniku se snažila odposlouchávat, vzhledem k podobnosti některých slov začala Iryna brzy rozumět; zpětná vazba z její strany byla pasivní do doby, než začala navštěvovat jazykové kurzy češtiny. Díky schopnosti dorozumět se, se Iryna začala v České republice cítit příjemněji.

„-..myslím si, že celkově pro cizince je největší bariérou (integrace) jazyková bariéra..“

Iryně hodně pomohlo čtení knih, které zvětšovalo její slovní zásobu.

3.8 Pomoc na Ukrajině

Remittance hrají také velkou roli, neboť Ukrajina disponuje systémem soukromého zdravotnictví, kdy je třeba si veškerou péči hradit. Když byla matky Iryny nemocná, snažila se jí její dcera finančně podporovat.

„-.. posílám peníze, snažím se, jak můžeme tak pomáháme“

Pomoc přetrvává i v oblasti mimo rodinné vazby, kdy Iryna pomáhá prostřednictvím církve, nebo svépomocí. Nyní se soustřeďuje na pomoc svobodné matce, která se ocitla bez jakýchkoliv zdrojů a nemá možnost patřičně zabezpečit své dítě. Iryna tak soustřeďuje materiální pomoc pro matku s dítětem a po cestě za svou rodinou, pomoc odevzdá.

V budoucnu by Iryna ráda navázala na humanitární projekt, čímž by ráda podpořila rodnou zem, a pomohla tak lidem, kteří na tom nejsou zrovna nejlépe. Ráda by tak uplatnila znalosti země a dovednosti nabyté ze sociální oblasti.

„Vidím, že můžu dělat něco pro zemi, odkud jsem, takže třeba jezdím a pomáhám všemi různými způsoby na Ukrajinu.“

3.9 Přijetí Českou republikou

Oblast migrační a azylové politiky určuje konkrétní stát sám a nastavuje takové podmínky, které ovlivňují život imigrantů na území hostitelského státu. Iryna v rozhovoru uvedla, že není schopná zhodnotit, zda je česká politika v této oblasti nastavena správně, či chybně.

Iryna uvádí, že jedinou nepříjemnost v oblasti migrační a azylové politiky státu zažila v případě sňatku, kdy se jí komplikovalo přijetí dokladu v rámci uzavírání mezinárodního manželství. Daný úředník, dle slov Iryny, nedostatečně vyjádřil požadavky, které jsou pro tento druh sňatku potřeba, čímž se situace komplikovala a Iryna musela zpět na Ukrajinu pro potřebné prohlášení.

„Já jsem osobně s tím problémem neměla, nikdy, jediné na úřadě, když nás nechtěli, tam nějaké podmínky, nechtěli oddávat, ale to nebyl nikdo z Ministerstva vnitra, to byl

nějaký úředník na radnici..on neřekl možnost, že jde napsat žádost o prominutí.. Vyžadoval to a neřekl, že jde napsat prohlášení, že naše země to nevydává, takže to bylo tím, bylo to jediné takové, co si pamatuju jako nepříjemného.

Dodává ovšem, že velmi dobré zkušenosti má s cizineckou policií, která je schopna adekvátně odpovědět, když je dotaz správně zformulován.

Přijetí českou společností bylo zpočátku negativní. Iryna byla citlivá na narážky z oblasti jejího původu. Velmi se snažila, aby nešlo poznat, že je cizinka, intenzivně navštěvovala jazykové kurzy. Iryna chtěla co nejrychleji zapadnout a nestrhávat na sebe pozornost. O to hůř bylo toto možné, když žila na vesnici a zprávy se šíří rychle. Iryna konstatovala, že každá poznámka týkající se toho, že je cizinka, by se jí před pěti lety velmi dotkla.

„-..jsem se necítila dobře, cítila jsem se cizí, necítila jsme se, že patřím k téhle společnosti“

3.10 Sloučení rodiny

Slučování rodin může mít dopad na rodinný život, avšak Iryna ani její rodina nikdy nepřemýšlely nad tím, že by se její rodina přesunula z Ukrajiny na území České republiky.

„-..prvních několik let to bylo velice těžké, ale ani jsme nepřemýšleli, že bychom přesunuli celou rodinu sem nebo tak, tak globální plány jsme nikdy neměli“

Nabízela rovněž sestře, aby se za ní přestěhovala, čímž by si byly nablízku. Sestra je však v zemi původu spokojená, má práci, má přátele, má tam rodinu. Za sestrou do České republiky jezdí pouze na dovolenou, život zde by si neuměla představit.

„Už jsem několikrát nabízela své sestře, jestli nechce být tady vedle mě, ale nechce. Ona je spokojená.“

4 OLGA A JEJÍ RODINNÝ ŽIVOT V KONTEXTU IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY

Olga je původem z Běloruska, stejně tak jako její syn, na území České republiky přicestovala v roce 1999 ve skupině dalších deseti žen, za prací švadleny v oděvním podniku v Prostějově. Po roce a půl se vracela do země původu, aby se mohla rozvést a poté se navrátila zpátky do České republiky. V zemi původu zanechala syna, který žil dva roky u svého otce a necelé dva roku u své babičky, dokud nebyly vyřešeny veškeré potřebné doklady pro jeho přesun. V České republice poznala svého budoucího manžela, původem z Moldavska, se kterým vychovávají dceru, narozenou v České republice. V současné době je zaměstnaná jako prodavačka a žije se svým manželem, synem i dcerou ve velkém městě.

4.1 Rodina v zemi původu

V Bělorusku se nachází celá rodina Olgy, její rodiče a pět sourozenců se svými rodinami. Otec má 75 let, matka Olgy je o šest let starší. Olga vypovídá, že rodiče jsou ve svých letech hodně vypracovaní. Měli svou práci a do toho se starali o velký pozemek včetně péče o dobytek. Díky tomu, že byla Olga a její sourozenci nuceni s chodem domácnosti pomáhat, naučili se pracovat.

Olga uvádí, že rodiče sice hodně pracovali, ale svým dětem rovněž dopřávali všechno, co chtěli. Otec si nevybíral dovolenou, raději si ji nechal vyplatit, matka Olgy to samé.

„Šest dětí, ale všechno jsme měli. Ukázali jsme prstem.. Všichni jsme měli slušné pěkné oblečení, samé kokina se u nás válely.“

Žádný ze sourozenců nechtěl opustit zemi původu, Olga tak byla jediná, která opustila Bělorusko, nikdo jiný neprojevil migrační tendence po vzoru Olgy. Sourozenci jsou spokojení v zemi původu, mají zde své rodiny a také svou práci.

„Všichni sourozenci jsou v Bělorusku, nikdo nechtěl pryč.“

4.2 Odloučení

Separace je jedna z choulostivých oblastí migrace, kdy si členové rodiny musí zvyknout na nepřítomnost migrujícího člena. Olga uvádí, že rodiče měli problém přijmout, že se znovu provdala a nyní žije v jiné zemi. Dle výpovědi Olgy, rodiče doted' nepřijali rozhodnutí Olgy žít a vychovávat děti jinde, než v zemi původu. Sama ovšem uvádí, že je zvyklá na život v České republice a zde se cítí jako doma.

„Oni jsou proti doted', že žiju v Česku, že je to daleko a že se vidíme málo. Já jsem zvyklá, jsem tady doma.“

Separaci od rodiny nejvíce Olga vnímá, když se ocitne v nepříznivé životní situaci a potřebuje podporu své rodiny. Když přijde domů, není zde nikdo, kdo by ji podržel a podpořil, ostatní členové rodiny jsou v práci nebo ve škole. Olga konstatuje, že kdyby byla v Bělorusku, tak by mohla navštívit svou sestru, čímž by se jí ulevilo. V České republice Olga nemá přátele, takže je závislá na pomoci své rodiny.

Nejtěžší období pro Olgu nastalo v době, kdy měl Olžin syn nehodu a byl hospitalizován pro velké zdravotní problémy. V té době by nejvíce ocenila podporu a přítomnost své rodiny, Olga uvádí, že by nebyla na neštěstí sama.

„-..větší podpora by byla, nebyla bych v neštěstí sama, ale někdy ta rodina chybí. Někdy v takových chvílích chybí rodina.“

Sama ovšem uvádí, že separaci jinak příliš negativně neprožívá. Rodiče jí chybí minimálně, Olga uvádí, že má svůj život a svou rodinu. Vždy je ráda uvidí, ráda jim pomůže, ale dle jejích slov není „rodičovský mazlík“, který by neustále potřeboval být rodičům nablízku. Nejcitelněji separaci vnímá, když jde o zdraví a nemůže být své rodině na blízku.

4.3 „Kdo chce komunikovat, ten může komunikovat“

K udržování kontaktu využívají telefonu a programu Skype. Olga vypovídá, že rodiče nemají Skype, ale její sestry ano, takže mohou s rodiči komunikovat skrze ně. Vždycky, když je nějaký svátek nebo narozeniny, s rodiči si zavolají. V létě má Olžina matka

narozeniny a v tomto období se snaží být v Bělorusku osobně přítomni, otcovy narozeniny připadají na leden, to už si jen zavolají.

Často skypují s rodiči přes sestřin Skype. Navzájem si dají vědět, kdy mají čas si zavolat, včetně toho, že rodiče přišli k jedné ze sester na návštěvu a mohou se i „vidět“.

Olga vzpomíná, že dříve, před možností si volat a užívat Skype, si posílali dopisy. Olga současnou dobu hodnotí jako dobu, kdy může komunikovat každý, kdo chce.

„Ted' je taková doba, že kdo chce komunikovat, ten může komunikovat..“

Frekvence vzájemného kontaktu se odvíjí od času, který Olga má, pohybuje se to v řádu jednou za týden. Olga neuvádí, že by ji příliš stresovalo to, že si třeba nějaký den nezavolají. Často zavolá sestře, aby se informovala, co je v rodině nového, konkrétně rodičům volá jednou do týdne.

„Komunikujeme.. snažíme se. Aspoň takovým způsobem..“

4.4 Návštěva zemí původu

Co se týká osobního kontaktu s rodinou v Bělorusku, snaží se alespoň jednou do roka přijet. Častokrát se návštěva spojí s nějakou prací, která je potřeba udělat kolem domu.

„Ale jednou za rok tam jedeme, cesta daleká“

Naopak do Moldavska nejezdí. Olga to vysvětluje tím, že nemají dostatek finančních prostředků, aby dokázali zabezpečit dvě cesty ročně. Nejedná se pouze o nákladnost samotné cesty, ale také náklady na dary, které by museli přivést nebo finanční prostředky, které by v zemi původu zanechali.

„...a to není jenom pět tisíc, to musíš mít tak třicet tisíc v kapse mít, i víc, na cestu, nějaký dáreček, nějakou korunu nechat, má tam bráchu, ten má dvě holčičky, taky jim musíš něco dovézt“.. „A my dvě cesty nezvládnem-.. nemůžu si vzít dovolenou měsíc, na dvě cesty-.. do Běloruska 1500, do Moldavska ještě víc. Na dvě cesty to 100 tisíc nemám“

S rodiči z manželovy strany jsou neustále v kontaktu, ale neměli možnost se do Moldavska vypravit, Olga zde byla pouze jednou.

Dcera Olgy své prarodiče v Moldavsku ještě nenavštívila. Jedno léto se schylovalo k návštěvě Moldavska, bohužel to nevyšlo z důvodu změny práce Olžina manžela a nemožnosti čerpání dovolené.

Rodiče z Moldavska nemohou přijet z důvodu zdravotních problémů manželova otce a nemožnost absolvovat dlouhou cestu. Otec Olžina manžela má po operaci páteře, tudíž by nebyl schopen cestu zvládnout. Když bylo dceři Olgy rok a půl, manželova matka přijela na krátkou návštěvu. Jinak se vídají pouze díky Skype hovorům.

4.5 Komunikace s manželem Olgy

Co se týká komunikace a udržování vazeb mezi Olgou a bývalým manželem, kontakt přerušili. Nekomunikují spolu v žádné rovině. Společný syn ze začátku také odmítal společný kontakt, ovšem nyní změnil názor a s otcem jsou v kontaktu. Olga konstatuje, že když syn chce být se svým otcem v kontaktu, tak ať je, nikdo jim nebrání. Syn tak možnosti komunikace se svým biologickým otcem využívá pouze sporadicky, Olga nemá představu o frekvenci jejich kontaktu.

Olgu ovšem trápí to, že syn nechce komunikovat s Olžiným současným manželem. Syn Olgy to vysvětluje tak, že už má jednoho otce a nepotřebuje druhého.

„-..syn se současným manželem nekomunikuje. Řekl „já mam vlastního tatínka.“

4.6 Jazyková bariéra

S manželovou matkou má Olga velmi omezený kontakt z důvodu jazykové bariéry. Olga uvádí náročnost společné komunikace, kdy rodina v Moldavsku neovládá ruský jazyk, čímž se společná komunikace stává složitou, neboť ani Olga moldavsky nehovoří. Manžel Olgy tak přebírá odpovědnost za společný kontakt.

„No a tchýně každý den se mnou ne, nemám ráda s ní mluvit, já na ty ruský slovíčka čekám-..“

4.7 Vztah babičky a vnučky

Mezigenerační pouta jsou nejvíce posilována mezi dcerou Olgy a babičkou z manželovy strany. Skoro denně jsou v kontaktu a jsou schopny hovořit více jak dvě hodiny. Olga to vysvětluje tím, že u vnučky si Olžina tchýně nemusí hlídat ruská slova a jsou schopny si porozumět, není zde až taková jazyková bariéra jako je mezi Olgou a její tchýní. Je třeba doplnit, že dcera Olgy má základní znalost moldavského jazyka.

„Ony můžou mluvit i dvě hodiny, tři, ona zavolá v šest hodin, já jdu do práce na úklid a přijdu v osm a ony si pořád volají. Ona jí ukazuje svoje hračky, co napsala a tak.. Pomalu každý den spolu musí volat, hodně si volají“.

Častokrát se Olžina dcera tázala, proč babička nezavolala, neboť je zvyklá na kontakt každý den. Olga ve výpovědi doplňovala, že měla strach, aby vnučka častými hovory svou babičku příliš neobtěžovala. Dcera Olgy vždy uvedla, že ona je její vnučka a že žádnou jinou nemá.

Do současné doby se s vnučkou viděli pouze, když ji byl jeden a půl roku, kdy matka manžela Olgy přijela na návštěvu. Od té doby se neviděli, na území Moldavska nepřijeli. Do budoucna návštěvu plánují, jak jsem již uváděla výše, bohužel není čas ani finanční prostředky. Manželova matka s Olžiným synem v kontaktu nejsou.

4.8 Rodina v České republice

Manžel Olgy pochází z Moldavska a jsou spolu devátým rokem. Manžel byl nějakou dobu v Anglii, otevřel si zde restauraci, bohužel plány zkrachovaly. Na území České republiky se seznámili a později se vzali.

Manžel je vysokoškolsky vzdělaný, ale pracuje v jiné oblasti. Někakou dobu podnikal v oblasti dopravy, nyní pracuje jako svářeč. Je vysokoškolsky vzdělaný, velmi jazykově vybavený, ale nechce v oblasti vzdělávání působit hlavně z finančních důvodů. V současné době Olžin manžel působí také jako překladatel, když je potřeba tlumočnictví. Nyní si zřizuje potřebná osvědčení o způsobilosti k práci v této oblasti.

„On nechce, za ty peníze to dělat nechce-.. Muž mluví sedmi jazyky, chtěl by i německy. On ještě musí dodělat papíry, on překládá, musí přiložit ty papíry, udělat příklady a zkoušku.“

Syn Olgy se narodil v Bělorusku, je mu dvacet let a vyučuje se svářečem. Syn bohužel nepříliš komunikuje se svým nevlastním otcem, odůvodňuje to tím, že má svého otce. Syn má trvalý pobyt v České republice, není třeba v současné době vyřizovat další náležitosti.

Dcera Olgy má pět a půl roku a byl jí odložen nástup do školy. Narodila se na území České republiky, ovládá český a běloruský jazyk, také se učí anglicky a moldavsky. Díky jazykové vybavenosti má možnost dorozumívání se všemi přítomnými i nepřítomnými členy rodiny bez jakékoliv jazykové bariéry.

„Malá se narodila v České republice, my jsme s ní mluvili česky furt, teďka ona mluví rusky, teďka se učí anglicky, učí se moldavsky.“

Olga žije se svými dvěma dětmi a manželem ve vlastním domě, který si nedávno koupili. Dříve byli v pronájmu, avšak příliš se jim nezamlouvalo platit někomu cizímu.

„Už devátý rok spolu bydlíme, bydleli jsme v pronájmu a teďka jsme si koupili baráček“

Olga uvádí, že sociální sítě pro ni nejsou až tak důležité. V zemi původu nemá žádné přátele. *„Já s nikým tam nekamarádím..“*

V České republice je se známými mimo rodinu v kontaktu sporadicky, například s ženami, které jsou z Běloruska a byly součástí skupiny deseti švadlen, když přijely do České republiky. Pro Olgu je důležitější rodinná pohoda a spíše se věnuje rodině, než aby trávila čas s kamarádkami.

„Moc ne, já se věnuju spíš svojí rodině. Žádné takové vztahy nemám-.. já jsem domácí typ“

4.9 Otázka zaměstnání

Jak jsem již výše dle výpovědi Olgy uváděla, Olga na území České republiky přijela za prací švadleny v oděvním podniku, což byla její první pracovní zkušenost. Olga uvádí, že platy byly mizerné, sotva jí stačilo na uživení sebe, natož aby posílala remitence synovi do Běloruska.

Po půl roce Olga odešla z Prostějova do Lutína, kde měla lepší pracovní podmínky, taktéž jako švadlena.

O něco později se otevírala poblíž jejího domova prodejna, kde sháněli výpomoc. Olga zde začala pracovat jako uklízečka, nyní vypomáhá, kde je potřeba. Olga hovořila o tom, že byla ráda za každou korunku v rodinném rozpočtu.

„Pak otevírali prodejnu, a potřebovali pomoct, pomůžu manželovi, nějaká korunka v rodině je dobrá“

4.10 Finanční podpora rodiny v Bělorusku

Otázka remitencí byla patrná zejména, když byl syn v Bělorusku a Olga pracovala v České republice a snažila se synovi každý měsíc něco poslat. Olga už v oblasti zaměstnání v oděvním podniku zmiňovala, že plat nedostatečně pokrýval její potřeby, natož potřeby syna v zemi původu.

Syn v době matčiny nepřítomnosti pobýval u otce v Bělorusku a Olga mu posílala v průměru 100 euro, aby bylo o něj dobře postaráno. Ve výpovědi líčila, jaké pro ni bylo zjištění, když přijela nazpět a syn měl krátké kalhotky, krátké tričko, neměl dostatek oblečení. Otec mu nic nekupoval a dožadoval se proplácení věcí koupených nad rámec příspěvku Olgy posílaného ze zahraničí.

„Posílala jsem děckovi každý měsíc 100 dolarů, 100 euro nebo 150, a když jsem přijela, tak to děcko vypadalo.. tričko krátký, kalhoty ... táta mu nic nekupoval. A říkali „my jsme mu koupili čepičku za sto korun, to až přijedeš, to nám vrátíš.“

Stejně tak se snaží Olga finančně podpořit své rodiče v zemi původu a zajistit jim tak lepší životní standard a přístup ke službám, hlavně k lepší zdravotní péči.

4.11 Česká republika jako nový domov

Olga bere Českou republiku jako svůj domov, je zde spokojená a nemyslí si, že by se v budoucnu navrátila do své země původu, popř. odcestovala do země původu manžela. Ani si nestěžuje na finanční tíseň nebo cokoliv jiného, co by ji donutilo odcestovat zpátky.

„Já jsem spokojená, mně se tady líbí. Možná si někdo stěžuje, ale já jsem člověk, nejsem taková, že bych potřebovala hodně peněz k životu, jsem skromná. Já nemám žádný problém.“

Co se migrační a azylové politiky České republiky týče, Olga neuváděla žádnou konkrétní problematickou oblast. Zmínila pouze neustálé papírování a potřebu doložit určitá potvrzení v souvislosti s cizineckou policií. Olga si myslí, že by v každém státě papírování vyžadovali, bez ohledu na zemi původu, že to není nic neobvyklého.

„S těmi papíry oni dělají problémy, v každém státu dělají problém. Malé musím dělat papíry, po úřadech lítáš, skáčeš. To v každém státu, cizinec to má složitě v každém státu, trápí se kvůli každému papíru a lítat.“

Olga je s životem v České republice spokojena a dle již výše uvedené výpovědi si s rodinou chybí, ale snaží se být neustále v kontaktu a rodiče navštěvovat.

S pocitem nepatřičnosti se Olga setkala pouze okrajově v práci, kdy zákazníci upozorňovali na to, že nepatří do této země, setkala se rovněž s diskriminací. Olga ovšem uvádí, že ji to nějak netrápí, bere to jako názor každého člověka a nedělá si z toho velkou hlavu.

Olgu velmi mrzelo, když její syn zažil nepříjemnou zkušenost se statutem cizince. Syn Olgy si dopisoval s dívkou, ale vzájemný kontakt byl přerušen ze strany rodičů dívky. Ti si nepřáli, aby se přátelila s cizincem.

„Syn si dopisoval s nějakou slečnou a její rodiče to zakázali, protože je to cizinec. Otec je policajt, tak řekl, že cizince ne“

5 NINA A JEJÍ RODINNÝ ŽIVOT V KONTEXTU IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY

Nina je původem z oblasti bývalé Jugoslávie, dnes z Bosny. Na území České republiky přišla v roce 1992 za bratrem, který zde žil, na dovolenou. V té době v tehdejší Jugoslávii propukla válka a Nina se nemohla do své původní vlasti navrátit a musela na území České republiky setrvat. V České republice se seznámila se svým budoucím manželem, po dvou se letech za Čecha provdala a o dva roky později otěhotněla. Dnes žije se svým synem v městě nedaleko Olomouce a návrat do Bosny neplánuje.

5.1 Imigrantkou proti své vůli

V Bosně má Nina pouze matku. Bratr Niny emigroval do České republiky v sedmdesátých letech, kde se oženil s Češkou, se kterou si dříve dopisoval. Několikrát se tehdy navštívili s tím, že bratr Niny odjel a poté jen napsal, že se už nevrátí.

Nina vycestovala do České republiky v roce 1992 na dovolenou, která se z důvodu propuknutí války na bosenském území, protáhla do současnosti. V případě Niny se jednalo o nucenou migraci ze země původu, Nina vypovídala, že se chtěla vrátit, neměla nejmenší chuť na území České republiky setrvat. V zemi původu měla práci a zázemí.

„No tak to jsem chtěla zpátky, protože já jsem tam měla svoji práci, jako mě by nenapadlo tady zůstat, to v žádném případě.“

Obratem uvádí, že na území České republiky se cítí spokojeně a nehovoří o ničem, kvůli čemu by se chtěla vrátit. V současné době se cítí integrovaná do české společnosti. Na otázku, zda by se přece jen nevrátila do Bosny, odpovídá, že ne, že by chtěla zůstat v České republice.

„už bych ne-.. už chci zůstat v České republice“

Nucenou migraci vnímá jako zásah do života jedince a upozorňuje, že odchod z domova z jakýchkoliv důvodů je špatný a odchod z domova z jakýchkoliv důvodů nepřináší nic dobrého.

„-...není to žádná radost odcházet z domova, ať je to z jakýchkoliv důvodů, není to dobré“

Nina vypověděla, že pro ni bylo těžké, když po válce zjistila, že je těhotná a chtěla se po čtyřech letech opět shledat s rodinou a navrátit se. Bohužel jí nebylo umožněno vycestovat za rodinou z důvodu rizikového těhotenství v pokročilém věku.

„Představte si to, válka končila, já chtěla jít za rodičema, já konstatuji, že nemůžu, že jsem těhotná. Doktor říkal, že jsem starší, že to je rizikové-.. že bych nemohla nikam jet“

5.2 Udržování kontaktu se zemí původu

Do Bosny se snaží Nina dojíždět jednou ročně a udržovat neustálý telefonický kontakt. V zemi původu zůstala pouze matka Niny, která po smrti manžela zůstala sama obklopená pouze svými přáteli. Nina se snažila o přesunutí matky z Bosny do České republiky, ovšem marně. V kapitole 5.7. se věnuji slučovací tendencím rodiny.

Nina uvádí, že matka není sice obklopena rodinou, zato má silnou sociální oporu ve svých známých, přátelích a sousedech. Když byla matka Niny nemocná, byli to právě oni, kteří se o ni starali. Kdyby došlo k jejímu přesunu do České republiky, došlo by k přetrhání těchto vazeb a matka by se ocitla sice v okolí rodiny, ale opět bez lidí, na které byla v Bosně zvyklá.

Syn s babičkou v zemi původu komunikuje pouze sporadicky, a to přes Ninu. Každoročně Ninu doprovází, když jede Nina navštívit svou matku do Bosny. Nina vypovídá, že se jejímu synovi v Bosně líbí a určitě by neměl problém se přestěhovat.

„V Bosně se mu moc líbí, jezdí tam každý rok. Ted' zůstává tady, ale kdybych řekla, že jedeme, tak bez problému by jel.“

5.3 Rodina a přátelé v České republice

Nina potkala svého budoucího manžela v první den svého pobytu v České republice, kdy musela čekat, než skončí válka a bude moci vrátit se zpět do vlasti. V roce 1994 se

vzali, čímž Nina dostala trvalý pobyt. Dva roky na to Nina otěhotněla, zrovna v době, kdy skončila válka a Nina by se bývala mohla vrátit zpátky domů.

Nina uvádí, že neměli problém se spolu s manželem dorozumět, užívali k tomu jak češtinu, tak chorvatštinu.

V padesáti třech letech se Nina se po patnácti letech manželství svým manželem rozvedla. V současné době žije Nina sama pouze se svým synem v bytě. Nina dodává, že nevěřila, že by se jí to mohlo na stará kolena stát.

Nina má jednoho syna, který bude letos maturovat a dále si podává přihlášku na vysokou školu. Mluví plynně česky a chorvatsky. Během jeho výchovy na něho Nina mluvila chorvatsky a manžel Niny česky. Nina uváděla, že syn neměl problém se dorozumět s žádným z rodičů.

Přátele v zemi původu nemá a kontakty s nimi tím pádem neudržuje. V České republice naopak udržuje přátelství s cizinci, se kterými se seznámila v organizacích pomáhajících cizincům, v rámci multikulturních večerů a jazykových kurzů.

„...v Žebříku..i v SOZE...jsem se seznámila se spoustou cizinců se kterými jsme dodnes v kontaktu“.

5.4 „Práce je, ale pro koho“

Nina je vystudovaná právnička, bohužel nemá možnost uplatnit se na trhu práce ve své kvalifikaci. V současné době je na úřadu práce vedena jako nezaměstnaná. Nina uvádí, že vystudovaná práva nemůže uplatnit v kontextu české společnosti. Dodává, že jí bylo uznáno středoškolské vzdělání. Sama nyní uvažuje o uznání některých předmětů v rámci své fakulty. Na konec se zamýšlí nad tím, zda je vůbec možné, aby se cizinec živil právem.

„Já myslím, že cizinec nemůže pracovat právem, zákony jsou jiné“.

Nina rovněž uvádí, že celkově je problém sehnat práci v padesáti letech, o to hůře pokud se jedná o cizinku. Nemožnost nalézt práci činí Ninu bezmocnou s nedostatečnou participací ve společnosti. Nina se cítí neproduktivní, říká, že není líná, ale cítí se tak, a současně je jí líto, že nepracuje. Rovněž se cítí zahanbena tím, že má vystudovaná práva a je nezaměstnatelná.

„Když je člověk na úřadu-.. po té padesátce se člověk cítí neproduktivní, cítím se blbě, líná nejsu, práce je, ale pro koho“. „Je mi líto, že nedělám. Cítím se, jakože jsem líná-.. mně je hamba, že mám takovou fakultu a takhle jsem dopadla-..“

Nina rovněž uvádí, že ji velmi stresuje, jak bude do budoucna schopná uživit syna.

5.5 Zdokonalení češtiny

Výuka češtiny probíhala díky organizacím pořádajícím jazykové kurzy pro cizince, kde měla možnost také navázat přátelství udržovaná dodnes. Využívala k tomu kurzy pořádané organizacemi SOZE a Žebřík.

Velkým plusem bylo vypracovávání úkolů, češtiny nevyjímaje, se svým synem do školy. To pro ni bylo nejpřínosnější, když musela určité věci přečíst, pochopit a až poté synovi vysvětlit, jak čeština funguje.

„zprvu jsem to musela já přečíst, musela jsem si to vyjasnit, porozumět tomu a potom, abych uměla vysvětlit.“

Přínosné pro Ninu bylo i sledování televize nebo čtení knih, díky čemu se zvětšovala slovní zásoba.

5.6 Remittance

Remittance Nina do země původu zasílala pouze sporadicky, nyní nemá dostatek prostředků, aby mohla matku v zemi původu finančně podporovat. Vždy, když mohla pomoci a finančně rodiče podpořit, tak to udělala. Nyní Nina uvádí, že nemá takové možnosti, aby matku v Bosně patřičně podporovala. Nina dodává, že matka je obeznámena se situací Nina a ví, že kdyby mohla, tak by pomohla.

Nina vypovídá, že po finanční stránce je nyní ráda, že je ráda. Nina také vypověděla, že ji trápí, zda bude schopna v budoucnu uživit syna, který jde nyní na vysokou školu.

„Dooopravdy jsem teďka v situaci, že jsem ráda, že jsem ráda.“

5.7 Snaha o sloučení rodiny

Zajímavou oblastí bylo slučování rodiny paní Niny. Jakmile se usadila na území České republiky, snažila se o to, aby mohli přicestovat i její rodiče z Bosny. Otec Niny byl v té době nemocný, jeho dcera dokázala zařídit, aby se mu dostalo patřičné péče i na území hostitelského státu. Nina byla v kontaktu s organizací Člověk v tísni, která jí velmi pomohla ve snaze dovézt rodiče z Bosny do České republiky. Člověk v tísni v té době vozil humanitární pomoc blízko města, kde žili rodiče Niny, čímž mohly být zajištěny administrativní záležitosti.

Bohužel ke sloučení rodiny nedošlo. Jakmile byly shromážděny všechny administrativní záležitosti, otec Niny si přesun do jiného státu rozmyslel, a půl roku nato zemřel.

„Bylo to [sloučení rodiny] plánované, ale pak tam zůstali. Po půl roce táta zemřel, tak máma zůstala sama.“

Tendence ke sloučení i tak přetrvaly, matka Niny ovšem do České republiky ani tak nechtěla, stále tvrdila, že je na to čas. Nyní je matce Niny 91 let a měla by velký problém se ve svých letech začlenit do nové společnosti, zvyknout si na novou zemi, učit se jazyk. Sice by byla obklopená rodinou, avšak by jí scházelo okolí, na které byla v zemi původu zvyklá. Byla by kompletně odříznutá od světa, nemohla by se dívat na televizi, neboť by jazyku nerozuměla a učit se novému jazyku by nemělo cenu.

„Televizi by nerozuměla, na starý kolena bych ji nový jazyk nenaučila, víceméně by byla pořád zavřená“.

5.8 Setrvání v České republice

Když se Nina rozvedla se svým tehdejším manželem, nastala otázka, zda by se mohla a chtěla, vrátit do země svého původu i se synem. Nina vypovídá, že by se mohla navrátit do země původu, fakticky o tom uvažovala. Nato Nina navazuje s tím, že její syn je narozen v České republice a kdyby se přestěhovala do země svého původu, tak by to byl právě on, který by se ocitl najednou bez domova. Syn Niny by byl cizincem a prožíval by to samé, co jeho matka před dvaceti lety.

„Mohla jsem si tehdy říct, že bych se mohla vrátit domů, i o tom jsme přemýšlela. Ale syn tady byl narozen, byl by bez svého domova, je to jeho domov, kdekoli přijde, tak je cizinec.“

Nina příliš nevnímala, že se cítí v České republice jako cizinka a nepatří sem. Negativní zkušenosti pociťovala při výběru práce, kde se podívali na to, odkud Nina pochází. Na to reaguje s tím, že vždy zaměstnají jako prvního Čecha, než cizince. Nepříjemnou zkušenost zaznamenal syn ve škole.

6 SOUHRNNÉ VYHODNOCENÍ PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ

Výzkumná část diplomové práce obsahuje tři rozdílné případové studie cizinek, pocházejících ze tří různých zemí, Ukrajiny, Běloruska a Bosny, které formou rozhovorů popisují rodinný život na území České republiky. I když se jednalo o ženy emigrující ze země původu z rozdílných důvodů, můžeme spatřovat společné aspekty jak rodinného života v nové zemi, tak i propojenost se zemí původu.

Případové studie imigrantek Iryny, Olgy a Niny obsahovaly informace o důvodech opuštění země původu, rodině v zemi původu a vzájemný kontakt či podpora, bariérách v integraci v nové společnosti, včetně vize do budoucna, ať už své nebo jiných rodinných členů v České republice nebo ze země původu.

Komunikační partnerky ve svých výpovědích uváděly rozdílné důvody opuštění země původu. Iryna jako absolventka střední školy uvedla zkušenost práce v zahraničí a možnost osamostatnit se, Olga imigrovala na území České republiky výhradně z pracovních důvodů a Nina byla nucena zůstat na území České republiky z důvodu války a nemožnost navrátit se do země původu.

Iryna: *„já jsem z Ukrajiny neutíkala vyloženě ze špatného života, to ne.. pro mě to byla spíš zkušenost, jak do zahraničí možnost vyjet, zkusit samostatný život v těch dvaceti letech“*

Olga: *„...deset nás bylo.. na oděvní podnik jako švadleny na šití“*

Nina: *„Já jsem tady přišla na dovolenou. No a to byl červen 92 roku a u nás se začalo válčit no a já jsem se nemohla vrátit“*

Separaci od rodiny v zemi původu chápaly komunikační partnerky odlišně. Iryny dle výpovědi rozhovoru nejtěživěji nesla odloučení od rodiny (*„Bylo to hrozně těžké pro mě. Já jsem to hrozně těžce nesla, nerada vůbec na to vzpomínám“*), to se také odvíjí od častějšího osobního kontaktu s rodiči. Olga citlivě vnímala separaci od rodiny a absence podpory v době těžkých chvílích (*„větší podpora by byla, nebyla bych v něštěstí sama, ale někdy ta rodina chybí“*). Kontakt s rodinou se v případě Olgy odvíjí od časových možností. Nina byla jediným příkladem nucené migrace, o to hůře separaci vnímala (*„Já čekala až skončí válka-.. válka končila, já chtěla jít za rodičema, já konstatujem, že nemůžem. Já jsem říkala, že musím, že bych nemohla nevidět mého tátu“*).

Slučování tendence rodinných členů nebyly patrné ve všech případových studiích komunikačních partnerek. V případě Iryny a její rodiny nikdy nedošlo k takovým globálním plánům, aby došlo k přesunutí celé rodiny z Ukrajiny do České republiky. Mírné snahy byly zaznamenány v případě sestry Iryny, ta je ovšem spokojená na Ukrajině a imigraci do České republiky odmítá („*Nechce, několikrát jsem ji to nabízela*“). Olga pobývala na území České republiky, zatímco její syn zůstal v Bělorusku. Rok a půl trvalo vyřešit veškeré administrativní záležitosti a umožnit přesun syna za matkou („*já dělala papíry a čekala jsem rok a půl na ně. To mě všechno papírování, víza to všechno mě stálo asi kole 70tis, to je takový moc složitý*“). Nejvíce organizovaný přesun rodiny byl zaznamenán v případě Niny, která se po válce snažila zabezpečit rodinný přesun všech členů rodiny z Bosny do České republiky. Ke sloučení na poslední chvíli nedošlo z důvodu změny názoru otce Olgy („*No a když byly všechny papíry hotové, tak můj táta se rozmyslel, že nechce nikam, že nechce být nikomu na obtíž*“). Po jeho smrti snaha Niny o přesun matky sice přetrvávaly, ale dle výpovědi Niny ke sloučení nedojde.

Mezigenerační pouta a udržování kontaktu mezi potomky a rodiči imigrantek byly další oblasti zájmu výzkumné části. Ve všech třech případových studiích byly mezigenerační pouta podporovány vzájemným kontaktem v případě návštěvy, nebo kontaktem telefonickým. Pouze v případě Olgy nedošlo k patřičnému osobnímu kontaktu mezi Olžinou dcerou a babičkou v Moldavsku z důvodu nedostatku času a financí pro vzájemné střetnutí („*Dcera ještě nebyla, to jsme přijeli a já jsem otěhotněla. A dědeček volal, že zemře, než my přijedeme*“). Všechny tři ženy také uvedly, že děti jsou bilingvní, jsou schopny hovořit jazykem matky i otce.

Snahy o integraci a integrační bariéry byly rovněž patrné u všech žen podílejících se na výzkumu. Největším problémem byl pro všechny imigrantky český jazyk, který je pro patřičnou integraci do české společnosti klíčový. Nejvíce se na tom podílely jazykové kurzy pořádané organizace neziskového typu („*Bez jazykových kurzů by to nešlo*“). Imigrantky rovněž vypověděly, že se jim osvědčilo sledování televize nebo čtení knih („*tak jsem se dívala na televizi a četla jsem*“, „*jsem se hodně snažila číst, abych měla slovní zásobu větší*“). Nina uvedla, že jí velmi pomohlo procvičovat základy českého jazyka se svým synem, který nastoupil do školy, čímž byla nucena gramatiku pochopit, než ji mohla synovi vysvětlit („*Já jsem se taky se synem učila, on když chodil do školy, tak jsem s ním dělala úkoly, dělala jsem s ním češtinu.. zprvu jsem to musela já přečíst,*

musela jsem si to vyjasnit, porozumět tomu a potom abych uměla vysvětlit“). Iryna a Olga jsou zaměstnané, naopak Nina je na úřadu práce, byt má vystudované právo ze své země původu („mě je hamba, že mám takovou fakultu a takhle jsem dopadla Je mi líto, že nedělám. Cítím se, jakože jsem líná“). O rozhodnutí setrvat v České republice svědčí také fakt, že cizinky mají místo, kde bydlet. Iryna staví dům, Olga si nedávno koupila dům, kde v pronájmu dlouho pobývala a Nina uvedla, že byt, ve kterém dlouhodobě pobývá, je také v jejím vlastnictví.

Život v České republice vnímá každá cizinka jinak, byt všechny uváděly, že jsou na území České republiky spokojené. Iryna ovšem, jako jediná, vypověděla, že se zde cítí stále jako cizinka, vždy pro ní bude Ukrajina domovem. („To i po těch devíti letech, co jsem tady můžu jako říct, že můj domov není tady, a je na Ukrajině, že vždycky bude na Ukrajině“). Naopak Olga a Nina uvedly, že v České republice mají život a návrat do země původu neplánují („Já se už tam (v Bělorusku) cítím jako cizí člověk, mě se stýskalo po Česku“, „Už bych ne.. už chci zůstat v ČR“). Iryna tendence návratu do původní vlasti nevyklučuje a s touto možností do budoucna počítá („...pořád je to otevřené, že možná někdy budeme třeba na Ukrajině“). Nina doplňuje, že jelikož ji nic v zemi původu nedrží, chce zůstat kvůli svého syna, který má v České republice domov a nevystavit ho tak stejné situaci, ve které byla Nina před dvaceti lety („Mohla jsem si tehdy říct, že bych se mohla vrátit domů, i tom jsme přemýšlela. Ale syn tady byl narozen, byl by bez svého domova, je to jeho domov, kdekoli přijde tak je cizinec“).

ZÁVĚR

Migrace je přirozená součást lidského života a často je spojována s vyhlídkou na lepší životní podmínky. Co se týká České republiky, resp. někdejšího Československa, ta byla do roku 1989 zemí emigrace, načež se po pádu komunistického režimu stala zemí imigrační. Migrace má širokou škálu příčin, stejně jako dopadů na samotného migrujícího, jeho rodinu a také na zemi původu a cílovou zemi. Právě na dopady migrace na rodinu a rodinné soužití jsem se zaměřila v rámci této diplomové práce, která měla hlavní cíl zjistit a analyzovat rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky z pohledu rodičů.

Cílem práce bylo popsat a analyzovat rodinný život migrantů a azylantů na území České republiky z pohledu rodičů. Metodou k jeho naplnění byly případové studie tří imigrantek, které formou rozhovorů vypovídaly o svém rodinném životě na území České republiky.

Konceptuální část je zaměřena na teoretické ukotvení základních pojmů, kategorizaci migrace, krátce se zabývá migračním vývojem v České republice po roce 1989, včetně uvedení rámce migrační a azylové politiky České republiky. Vzhledem k zastoupení žen imigrantek ve výzkumné části je zde kapitola věnovaná feminizaci migrace. Své zastoupení v konceptuální části práce má rovněž úloha sociální práce v procesu migrace s praktickým odkazem na místa pomoci v Olomouckém kraji. Poslední část je věnovaná dopadům migrace na jednotlivé členy rodiny a rodinné soužití obecně.

Výzkumná část nabízí tři odlišné případové studie cizinek z Ukrajiny, Běloruska a Bosny, které formou rozhovorů popsaly rodinný život na území České republiky. Hlavním kritériem výběru komunikačních partnerek byla země původu mimo Evropskou unii a přítomnost potomka, díky čemuž může být oblast rodinného života širě zmapována. Imigrantky se ve svých výpovědích zabývaly rodinou přítomnou v České republice, ale také rodinou v zemi původu. Vypovídaly, jakým způsobem saturují svou nepřítomnost v zemi původu, jak zvládaly a zvládají separaci od rodičů. Co se týká života v České republice, komunikační partnerky uváděly, jaký byl primární impuls opuštění země původu, jak vnímaly integraci do české společnosti a jak se nyní na území České republiky cítí. Velkým tématem zájmu se stalo slučování rodiny a upevňování mezigeneračních pout.

Výpovědi komunikačních partnerek ukázaly, jaké byly hlavní push-factors, které sehrály roli při opuštění země původu. Pro Irynu to byla mezinárodní zkušenost, Olga uvedla ekonomické důvody, Nina byla nucena setrvat na území České republiky z důvodu války.

Separaci imigrantek od rodiny v zemi původu vnímala každá jinak, shodly se, že nejvíce odloučení pociťují v době tíživé situace, kde je potřeba podpory blízkých. Kontakt s rodinou původu každá z komunikačních partnerek udržuje, včetně osobní návštěvy v horizontu jednou za půl roku až rok, dle časových a finančních možností.

Slučování rodin bylo předmětem zájmu každé z komunikačních partnerek. Iryna popřela sloučení rodiny na území České republiky, ovšem nevyvrátila možný návrat na Ukrajinu. Olga uvedla, že slučovací tendence měla pouze se svým synem, který pobýval na území Běloruska, zatímco se řešily administrativní záležitosti. Nina uvedla, že se snažila o přesunutí obou svých rodičů z Bosny do České republiky, bohužel ke sloučení nedošlo.

Mezigenerační pouta byly dle výpovědí všech zúčastněných imigrantek upevňovány.

Otázka integrace byla závislá na oblasti jazykové vybavenosti, pracovních možnostech, bydlení. Komunikační partnerky uvedly, že se nyní cítí integrované a na území České republiky jsou spokojené.

Výsledky výzkumu mohou sloužit pracovníkům v sociální praxi, kteří působí v oblasti práce s cizinci, popřípadě s celou rodinou cizince. Výsledky uvedeného výzkumu ukazují, jak vybrané cizinky vnímají svůj život na území České republiky a jak je rodinný život propojen se zemí původu, čímž může být oblast sociální práce s cizinci zefektivněna a poradenství pro cizince může nabídnout větší informační platformu.

Závěr výzkumné části diplomové práce není možné zobecnit na širokou populaci imigrantů v České republice, stejně tak výzkumný soubor žen migrantek není reprezentativní, ženy tak nemůžeme brát jako zástupkyně pro danou zem a vyvodit tak dopady migrace. Jednotlivé případy nejsou zobecnitelné vzhledem k populaci, na druhou stranu mohou podat hloubkový obraz imigrací ovlivněných rodinných životů a zkušeností v jejich konkrétnosti. Nakonec bych ráda poukázala na odlišné role muže a ženy v rodině, čímž apeluji na možnost analýzy rodinného života na území České republiky z pohledu mužů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. **ABZ slovník cizích slov.** [online] 2016. Citováno 19. Března 2016. dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/mobilita>
2. **Antman, Francisca M.** (2014). *The impact of migration on family left behind* [online]. 2014 [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: http://www.iza.org/MigrationHandbook/16_Antman_The%20Impact%20of%20Migration%20on%20Family%20Left%20Behind.pdf
3. **Bade, K., J.** (2005). *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, Utváření Evropy.
4. **Baršová, A., Barša, P.** (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita
5. **Benjamin G., Turpin L.** (2008). The impact of migration and dramatic life experience on a child's emotional and social development and how we can create respectful and supportive services within this context. Goodrun solutions: 20th Northern Territory Children's Services Conference. [online]. [Citace: 20. Březen 2016]. Dostupné z: https://www.academia.edu/3247512/The_impact_of_migration_and_dramatic_life_experiences_on_a_child_s_emotional_and_social_development_and_how_we_can_create_respectful_and_supportive_services_within_this_context
6. **Bernard, J., Mikešová, R.** (2014). Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, č. 4, s. 521-545.
7. **Centrum na podporu integrace cizinců**, Olomoucký kraj, dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/OlomouckyKraj/OK.aspx#>
8. **Centrum podpory cizinců**, dostupné z: <http://www.procizince.cz/>
9. **Cox, D., Pawar M. S.** (2006). *International social work: issues, strategies, and programs*. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.
10. **Demografie.** Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_migrace=&PHPSESSID=2bc78a28f412e3359f434b1d3459e473. [Online]. 2014. [Citace: 4. Březen 2016].
11. **Duškova, Lenka** a kol. (2011). *Encyklopedie rozvojových studií*. Olomouc: Univerzita Palackého.

12. **Haišman T., Trombík, P.**(1998) *Uprchlíctví v České republice*. In: *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Vyd. 1. Praha
13. **Haišman, T., Trombík, P.** (1998). *Uprchlíctví v České republice*. In Šišková T., ed al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál.
14. **Hendl, J.** (2005). *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál,
15. **Henig, David.** (2007). *Migrace* [online]. [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: http://www.antropologie.org/sites/default/files/publikace/downloads/149_149_david_henig_migrace.pdf
16. **Horáková, M.** (2014) *Výzkum rodin migrantů v ČR: východiska a základní pojmy projektu: návrh informačního systému o rodinách migrantů z třetích zemí*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
17. **Hyes, D., Humphries B.** (2004). *Social work, immigration and asylum: debates, dilemmas and ethical issues for social work and social care practice*. New York: Jessica Kingsley Publishers.
18. **IOM.** *Glossary on Migration, International Migration Law Series No. 25*. [Online]. 2011. [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: <https://www.iom.int/key-migration-terms>
19. **IOM.** *Migration and families* [online]. 2014 [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: <https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/idm/workshops/Migrants-and-Families-2014/IDM-October-2014-Migration-and-Families-Background-paper.pdf>
20. **King,R.** (2008). *Atlas lidské migrace*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta.
21. **Kolektiv autorů.** (2011). *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Vyd. 1. Praha: Fakulta sociálních věd UK.
22. **Krchová, A; Vvíznerová, V.** (2008). *Diskriminace azylantů a azylantek v ČR z generové perspektivy*. Praha: Evropská Kontaktní skupina v ČR.
23. **Krchová, Viznerová, Kutálková.** *Analýzy z České republiky. Ženy migrantky v České republice*. Č. 5/2008. [Online]. Dostupné z: <http://www.ekscr.cz/sites/default/files/5-migrantky-cz.pdf>. [Citace: 4. Březen 2016]
24. **Larisson, Jennica, Edmundo Murrugarra, Marcin J. Sasin.** (2011). *Migration and poverty: toward better opportunities for the poor*. Washington, D.C.: World Bank.
25. **Legrain, P.** (2009). *Immigrants: Your Country Needs Them*. London: Abacus

26. **Mansoor, Ali, Quillin, Bryce** (2007). *Migration and remittances: Eastern Europe and the Former Soviet Union*. Washington, D.C.: World Bank, Europe And Central Asia Region.
27. **Massey, D.S. a kol.** (1998) *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford: Clarendon Press.
28. **Matoušek, O., Kodymová, P., Kolářková, J.** (2010). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál.
29. **Matoušek, O., Pazlarová, H.** (2010). *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál.
30. **Matoušek, O.** (2013). *Encyklopedie sociální práce*. **Praha: Portál.**
31. **Matoušek, O.** (2008) *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.
32. **Migrace online**. Portál pro kritickou diskuzi o migraci v České republice a v zemích střední a východní Evropy. Dostupné z : <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/abeceda-migrace>. [Online]. 2015. [Citace: 4. Březen 2016] .
33. **Migrace online**. Portál pro kritickou diskuzi o migraci v České republice a v zemích střední a východní Evropy. Tématika doplňkové ochrany [Online]. 2015. [Citace: 6. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/doplňková-ochrana-dobry-evropsky-umysl-horsi-ceske-provedeni>
34. **Ministerstvo vnitra České republiky**. *Mezinárodní ochrana v České republice. Roční statistický přehled*. [Online]. 2014. [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2016.aspx>
35. **Ministerstvo vnitra České republiky**. *Mezinárodní ochrana v České republice. Roční statistický přehled*. [Online]. 2014. [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2016.aspx>
36. **Ministerstvo vnitra České republiky**. *Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců v České republice za roky 2001-2013*. [Online]. 2014. [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/docDetail.aspx?docid=21620122&doctype=ART>
37. **Ministerstvo vnitra ČR**, Migrační a azylová politika České republiky. [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx>

38. **Ministerstvo vnitra ČR**, přehled pracovišť azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra na území České republiky. [Citace: 6. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sluzby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-kontakty.aspx>
39. **Ministerstvo vnitra ČR**, statistická data. [Citace: 12. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>
40. **Ministerstvo vnitra ČR**, Strategie migrační politiky České republiky. [Citace: 14. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>
41. **Miovský, M.** (2006) Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada.
42. **Nešporová, O., Nešpor, Z. R.** (2007). *Rodiny přistěhovalců*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2007. ISBN 978-80-87007-55-6.
43. **Obukhova, Elena (2009)**. *Does Brain Circulation Promote International Development? High-Skilled Migration and Organizational Performance* [online]. [Citace: 5. Březen 2016]. Dostupné z: http://gemseminar.scripts.mit.edu/docs/braincirc_EO.pdf
44. **Oxford Dictionaries**. [Online]. 2016. [Citace: 4. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/immigration>.
45. **Reuveny, R.** (2005): Environmental Change, Migration and Conflict: Theoretical Analysis and Empirical Explorations. In: Human Security and Climate Change. An International Workshop, Asker, 2005.
46. **Rozvojovka**. *Migrace: důsledky a příčiny* [online]. Č.4/ročník 2015 [Citace: 5. Březen 2016]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/casopis-rozvojovka/44-casopis-rozvojovka-4-2015.htm>
47. **Sdružení občanů zabývajících se emigranty**, pobočka Olomouc, dostupné z: <http://www.soze.cz>
48. **Silver, A.** (2006). Families Across Borders: The effects of migration on Family members remaining at home. University of North Carolina at Chapel Hill. [online]. [Citace: 20. Březen 2016]. Dostupné z: <http://paa2006.princeton.edu/papers/61355>
49. **Sociální práce/Sociálna práca**. *Sociální práce s imigranty*. č.2, roč. 2007 [online]. [Citace: 20. Březen 2016]. Dostupné z:

http://socialniprace.cz/soubory/2-2007_socialnipracessimigranty-120116135018.pdf

50. **Stojanov, Robert, Novosák, Jiří** (2008). *Migrace místo pomoci? Remitence a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje* [online]. [Citace: 5. Březen 2016]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/287/293>
51. **Szaló, Scaba.** (2007). *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Sociologická řada.
52. **Uherek, Z.** (2002). *Integrace azylantů*, Výzkumná zpráva pro Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky, oddělení pro Českou republiku. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky
53. **Valtonen, K.** (2008). *Social work and migration: Immigration and refugee settlement and integration*. Burlington, VT: Ashgate, 2008
54. **Yin, Robert K.** (2009) *Case study research: design and methods*. Los Angeles: Sage, Applied social research methods series. ISBN 978-1-4129-6099-1.
55. *Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů* [online]. 2012 [Citace: 5. Březen 2016]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=48224&l_nr=325~2F1999~20Sb.&l_name=z~C3~A1kon~20o~20azylu&fulltext=&nr=&part=&name=z~C3~A1kon~20o~20azylu&rpp=15.
56. *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů* [online]. 2012 [Citace 5. Březen 2016]. Ke stažení ze stránek MV ČR zde: <http://www.mvcr.cz/clanek/sluzby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-informace-pro-cizince.aspx>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ

MV	Ministerstvo vnitra
ČR	Česká republika
SOZE	Sdružení občanů zabývajících se emigranty
UNHCR	Vysoký komisař OSN pro uprchlíky
CPIC	Centrum na podporu integrace cizinců
aj.	a jiné
apod	a podobně
např.	například
resp.	respektive

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Počet cizinců s povoleným pobytem na území ČR v letech 2010-2013	23
Graf 2 Počet žádostí o azyl v letech 2010-2014	24
Graf 3 Žádosti o azyl v letech 2012-2014.....	25

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Počet žádostí o azyl v letech 2010-2014.....	24
Tabulka 2 Komunikační partnerky zapojené do výzkumu	41
Tabulka 3 Oblasti zaměření případové studie.....	42